

JälkiVerkko

– Nuorten sosiaaliset tukiverkostot, osallisuus ja hyvinvointi lastensuojelun jälkihuollon palveluissa

Sisällysluettelo

Johdanto	3
Palvelumuotoilu ja luovat menetelmät JälkiVerkossa	4
JälkiVerkon palvelumuotoiluprosessi	7
Vaihe 1. Nuorten sosiaaliset tukiverkostot, osallisuus ja hyvinvointi	7
Pöytätyö	7
Kyselytutkimus	9
Havainnointi	14
Vaihe 2. Kohti turvallisia ihmissuhteita ja palveluja	16
Haastattelut	16
Vaiheet 2 ja 3. Nuorten toiveet ideoiksi ja käytännön kokeiluiksi	23
Työpajat	23
Yhteenveto	30
Lähteet	33

Teksti

Alakärppä Outi, Janhunen Eija,
Levälahti Eriikka, Ylönen Katri

Ulkoasu, taitto ja kuvitus

Kuuverstas

Valokuvat

Levälahti Eriikka

Kannen valokuva

iStock (istockphoto.com)

Johdanto

Euroopan sosiaalirahaston rahoittama **JälkiVerkko**-hanke toteutettiin 1.2.-31.10.2023 ja sen toteuttajana toimi Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Hankkeen kohderyhmänä olivat työttömät ja työmarkkinoiden ulkopuolella tai syrjäytymisuhan alla olevat 16–29-vuotiaat nuoret ja nuoret aikuiset, jotka olivat tai olivat olleet jälkihuollon asiakkuudessa tai siirtymässä sinne. Hankkeessa selvitettiin palvelumuotoilun luovia menetelmiä hyödyntäen kohderyhmän nuorten tarpeita ja toiveita sosiaalisille tukiverkostoille sekä vahvistettiin heidän kokemuksiaan yhteisöllisyydestä ja osallisuudesta. Hankkeessa etsittiin vastauksia erityisesti seuraaviin kysymyksiin: 1) Keihin

nuoret haluavat luoda turvallisia ihmissuhteita?, 2) Millaiset palveluprosessit mahdollistavat nuorille suhdetuen vastaanottamisen ja siihen sitoutumisen?, ja 3) Millaisia toiveita ja tarpeita nuorilla on palvelujen sisällön ja muodon suhteen? Vastauksia hyödynnettiin palvelujen ja toimintamallien kehittämisessä.

Jälkihuollossa olevat nuoret ovat olleet lastensuojelun sijaishuollon asiakkaina. He ovat asuneet esimerkiksi perhehoidossa tai nuorisokodissa ja ovat siirtyneet jälkihuollon asiakkuuteen joko sijoituksen päättyessä tai viimeistään täytettyään 18 vuotta. Jälkihuollon tavoitteena on tarjota nuorelle hänen tarvitsemaansa kokonaisvaltaista tukea. Huomio on usein itsenäistymisen ja elämäntaidon tukemisessa, ja tuen vastaanottaminen on nuorelle vapaaehtoista. Jälkihuollon palveluja ohjaa lastensuojelulaki (LSL 417/2007). Jälkihuollossa olevien nuorten palvelujen kehittäminen on tärkeää, jotta nuoret saisivat kokemuksen juuri heille merkityksellisistä palveluista. Oikeanlaiset palvelut auttavat heitä siirtymään kohti itsenäistä

elämää sekä vähentävät sosiaalista haavoittuvuutta ja riskejä syrjäytyä.

JälkiVerkko-hanke nosti kuuluviin kohderyhmään kuuluvien nuorten ääntä palvelujen kehittämiseksi ja osallisuuden lisäämiseksi. Hankkeen tuloksista on havaittavissa kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin huomioimisen tarve. Tähän liittyviä asioita ovat esimerkiksi väkivallan puheeksiotto, päihdetyön kehittäminen niin sijais- ja jälkihuollossa kuin muissa nuorten palveluissa sekä vertaisuuden, kokemustoimijuuden ja osallisuuden elementit.

Hankkeen toiminnassa noudatettiin Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK, 2012, 2019) ohjeita hyvän tieteellisen käytännön lähtökohdista ja ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettisistä periaatteista. Kyselytutkimusta, havainnoiteja ja haastatteluja edelsivät sidosryhmien ja osallistujien tiedottaminen hankkeen tavoitteista, toteutuksesta ja eettisistä näkökulmista. Hanketoimintaan osallistuminen oli vapaaehtoista ja perustui nuoren henkilökohtaiseen suostumukseen.

Palvelumuotoilu ja luovat menetelmät JälkiVerkossa

JälkiVerkko-hankkeessa selvitettiin nuorten toiveita ja tarpeita liittyen sosiaalisiin tukiverkostoihin ja palveluprosesseihin käyttäen apuna palvelumuotoilua ja luovia menetelmiä. Palvelumuotoilun tavoitteena oli luoda uusia palvelumalleja, jotka tuottavat arvoa sekä nuorten että palvelun tarjoajan näkökulmasta. Palvelumuotoilu on monivaiheinen prosessi, joka vaatii tiimityötä, ymmärrystä kohderyhmän tarpeista ja jatkuvaa palvelun kehittämistä sekä uudistamista.

JälkiVerkko-hankkeen palvelumuotoiluprosessissa tarkasteltiin ja arvioitiin jälkihuollon asiakkuudessa oleville nuorille tarjottavia palveluja. Näiden palvelujen oikea kohdentuminen ja vaikuttavuus on erityisen tärkeää, koska jälkihuollon asiakkaana olevat nuoret ovat usein haavoittuvassa asemassa ja tarvitsevat tukea itsenäisen elämän aloittamiseen. Nuorilla tulee olla kokemus siitä, että palveluun sitoutuminen tuottaa heille lisäarvoa ja hyvinvointia.

Palvelumuotoiluprosessin kautta tapahtuva kehittäminen ei koske pelkästään nuoria, vaan vaatii yhteistyötä eri sidosryhmien, kuten sosiaali- ja terveyspalvelujen, oppilaitosten ja muiden organisaatioiden kanssa. Yhteistyö näiden ryhmien kanssa on tarpeen, jotta palvelu voidaan toteuttaa tehokkaasti ja saavuttaa sille asetetut tavoitteet.

Palvelun tarjoajan tulee olla valmis reagoimaan muuttuviin kohderyhmän tarpeisiin ja tekemään tarvittavia, ketteriä muutoksia palveluun. Nykypäivän palvelumuotoilussa tulee ottaa huomioon myös käyttäjäystävällinen teknologia ja digitaalisuus. Digitaaliset kanavat ja työkalut voivat muuttaa tapaa, jolla saadaan esimerkiksi nuoret käyttämään tarjottuja palveluja.

Hankkeen palvelumuotoiluprosessin aikana työskenneltiin moniammatillisesti ja -alaisesti. Kehittäjätiimi koostui nuorista, kokemusasiantuntijoista, eri alojen asiantuntijoista ja sidosryhmistä. Näin saatiin esille erilaisia näkökulmia, taitoja ja osaamista palvelujen suunnittelu- ja kehittämistyöhön. Toteutettu palvelumuotoiluprosessi noudatteli tuplatimanttimallin neljää eri vaihetta: 1) Löydä, 2) Määritä, 3) Kehitä sekä 4) Tuota. Hankkeen aikana keskitettiin vaiheisiin 1–3. Ensimmäisessä vaiheessa kartoitettiin nuorten sosiaalisia tukiverkostoja, osallisuutta ja hyvinvointia. Toisessa vaiheessa pyrittiin tunnistamaan nuorten tarpeita liittyen esimerkiksi sosiaalisiin suhteisiin ja tuen tarpeisiin. Vaiheessa kolme suunniteltiin ja kehitettiin näitä tarpeita vastaavia palvelukuvauksia yhteiskehittämisen menetelmiä hyödyntäen. Nuorten kanssa ideoitiin sekä uusia palveluja että pohdittiin olemassa olevien palvelujen kehittämisen mahdollisuuksia.

JälkiVerkko-hankkeen palvelumuotoiluprosessin ytimessä olivat nuoret ja heidän arvostamisensa. Kehittäjätiimi pyrki ymmärtämään mahdollisimman hyvin nuorten tarpeet, tunteet ja kokemukset, jotta voitiin yhdessä suunnitella palveluja, jotka todella vastaisivat nuorten tarpeisiin ja odotuksiin. Kohderyhmältä saatu palaute oli ensiarvoisen tärkeää, ja nuorten osallistaminen suunnitteluprosessiin auttoi tunnistamaan haasteita sekä ongelmia palveluprosesseissa. Nuoret saivat myös tuoda esille parannusehdotuksia ja arvioida tarjolla olevien palvelujen laatua ja vaikuttavuutta omasta näkökulmastaan, omien kokemustensa

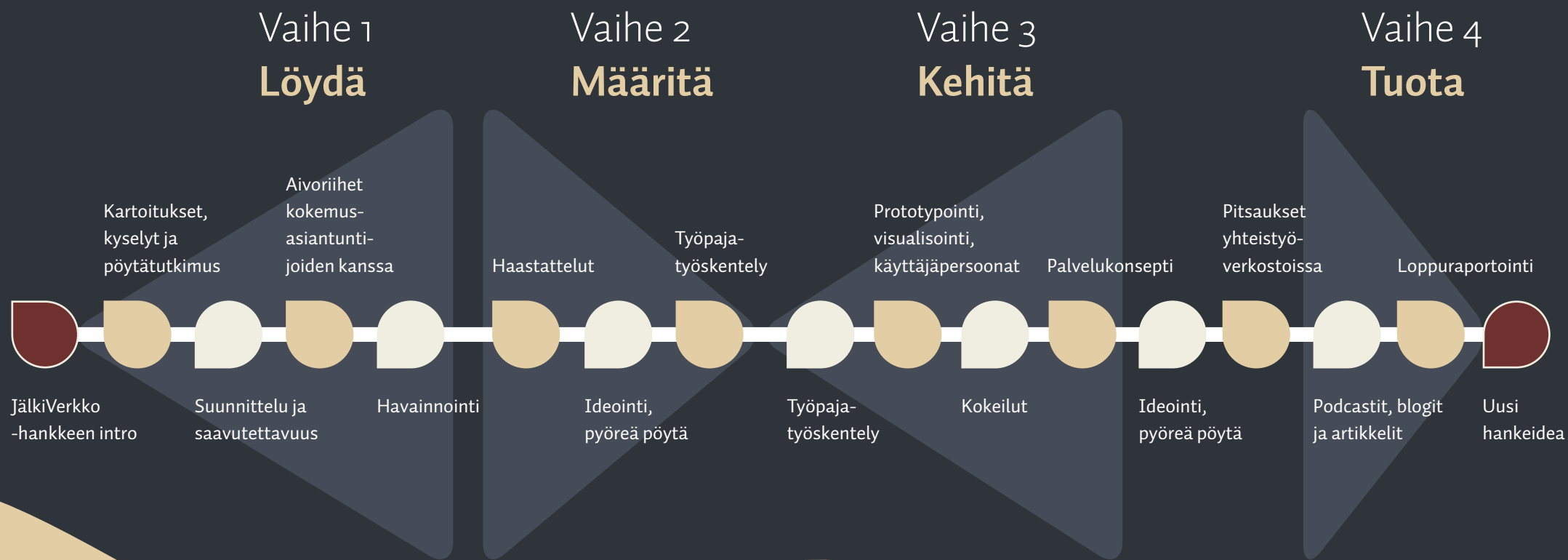
perusteella. Uusien palvelujen kehittämisessä kiinnitettiin huomiota siihen, että palvelut voidaan integroida olemassa olevaan palvelujärjestelmään ja että ne tarjoavat kokonaisvaltaista tukea nuorille. Kehittämistyössä pyrittiin huomiomaan myös palvelujen toteutumisen seuranta ja arviointi, jotta jatkossa voitaisiin paremmin tarkastella palvelujen toimivuutta ja vaikutusta nuorten elämään sekä tehdä tarvittavia muutoksia ja parannuksia.

Palvelumuotoiluprosessissa hyödynnettiin toiminnallisia ja luovia menetelmiä, jotka soveltuvat parhaiten nuorten kanssa työskentelyyn ja osallistamiseen (ks. esim. Fletcher & Ohlsson, 2018; Nivala ym., 2010; Pyky & Luoma, 2020). Toiminnalliset ja luovat menetelmät voivat liittyä esimerkiksi liikuntaan, piirtämiseen, käsitöihin, pelaamiseen, elokuvien katseluun tai muihin vastaaviin. Toiminnallisuus ja yhteinen tekeminen tuottaa yhteisiä oivalluksia ja jaettuja kokemuksia, ja niiden avulla pyritään muihin elämänhallinnan ja hyvinvoinnin kannalta tärkeisiin tavoitteisiin (Pyky & Luoma, 2020).

Seuraavassa kappaleessa pääset tutustumaan tarkemmin JälkiVerkko-hankkeessa toteutettuun palvelumuotoiluprosessiin ja sen aikana kertyneeseen tietoon nuorten toiveista ja tarpeista liittyen sosiaalisiin tukiverkostoihin ja palveluprosesseihin. JälkiVerkko-hankkeessa toteutuneesta palvelumuotoiluprosessista voit lukea lisää: **JälkiVerkko paremman palvelun jäljillä – kuvaus palvelumuotoiluprosessista lastensuojelun jälkihuollon kehittämiseksi.**

Kuva 1.
JälkiVerkko-hanke palvelumuotoiluprosessin muodossa
mukaellen Kuuluvainen ym. 2023.

JälkiVerkon palvelumuotoiluprosessi

Vaihe 1. Nuorten sosiaaliset tukiverkostot, osallisuus ja hyvinvointi Pöytätyö

Pöytätyön avulla selvitettiin, mitä tarpeita jälkihuollon piirissä jo olevilla tai sinne siirtyvillä nuorilla ja nuorilla aikuisilla on tunnistettu sosiaalisiin tukiverkostoihin liittyen. Samalla tunnistettiin haasteita ja mahdollisuuksia heille suunnatuissa palveluissa. Vuonna 2022 Suomessa oli 10 365 jälkihuollossa olevaa nuorta, ja tämä määrä on kasvanut tasaisesti vuoden 2020 lastensuojelulakimuutoksen (542/2019) seurauksena, jossa jälkihuollon ikäraja nostettiin 21 ikävuodesta 25 ikävuoteen. Jälkihuollon piirissä olevat nuoret kohtaavat usein moninaisia sosiaalisia, terveydellisiä ja toimintakykyä heikentäviä haasteita. Valitettavasti nämä nuoret jäävät usein ilman riittävää kokonaisvaltaista tukea, joka liittyy esimerkiksi asumiseen, mielenterveysongelmiin, sosiaali-

siin suhteisiin ja koulutukseen. (*Lastensuojelun jälkihuollon uudistamistyöryhmä, 2019.*) Nykyinen palvelujärjestelmä on hajautunut ja aiheuttaa vaikeuksia näille elämän siirtymäkohdissa oleville nuorille (*Yliruka ym., 2020, 8*).

Nuoren huono-osaisuutta ennustavia tekijöitä ovat päihde- ja mielenterveysongelmat, rikkonaiset ihmissuhteet, yksinäisyys, useat lastensuojelun sijoitukset sekä taloudelliset vaikeudet (*Kääriälä ym., 2019*). On havaittu, että jälkihuollon nuorilla on vähemmän sosiaalista tukea ja niukempi sosiaalinen verkosto kuin ikätovereillaan (*Yliruka ym., 2020*). Jälkihuollossa asiakkaana olevien nuorten kohdalla juuri sosiaaliin suhteisiin tulee kiinnittää huomiota, sillä vahvalla sosiaalisella verkostolla on erityinen

merkitys siirtymävaiheessa nuoruudesta aikuisuuteen (esim. *Pukkio & Hipp, 2016; Best & Blakeslee, 2020; Lastensuojelun Keskusliiton politiikkasuositus 2022*). Nuorten sosiaalisten suhteiden merkityksestä kertoo osaltaan myös se, että nuoret pyrkivät löytämään oman sosiaalisen verkoston, johon kokevat kuuluvansa, vaikka suhteet eivät olisi aina välttämättä hyviä ja turvallisia. Kyse on joukkoon kuulumisesta, vertaisuudesta ja sosiaalisesta pääomasta. (*Van Aerschoot & Salminen, 2018.*)

Viime vuosina on toteutettu selvityksiä ja tutkimuksia, joissa on saatu tietoa jälkihuollon piirissä olevien nuorten ja nuorten aikuisten hyvinvoinnista (esim. *Pesäpuun ry:n toteuttama #Kiinniveti-hanke*). Vuoden 2020 (542/2019)

lastensuojelulakimuutoksen jälkeen jälkihuollon sisältöjen ja toimintatapojen konkreettinen kehittäminen on kuitenkin jäänyt vähemmälle (poikkeuksina YEE- ja Hyvää jälkeä-hankeet). On selvää, että jälkihuollon ikärajan nosto ei itsessään anna riittävästi tukea, vaan tulisi pohtia ja selvittää, miten palvelut auttaisivat nuorten itsenäistymisessä paremmin (Kääriälä 2019). Lisäksi Petteri Orpon hallitusohjelman esityksessä aiotaan jälkihuollon ikäraja laskea 25 ikävuodesta 23 ikävuoteen, vaikka vuoden 2020 voimaan tulleen lakimuutoksen vaikutuksia ei vielä olla edes konkreettisesti päästy arvioimaan.

Tutkimukset painottavat, että erityisesti sijaishuollon ja jälkihuollon piiriin siirtymässä oleville nuorille tulisi kehittää sosiaaliseen tukeen ja sosiaalisten verkostojen vahvistamiseen tähtääviä tukimuotoja (esim. Ahrens ym. 2011; Økland & Oterholm 2022). Lastensuojelun Keskusliiton jälkihuoltoon liittyvä politiikka-suositus (2022) korostaa, että ”itsenäistyvälle nuorelle toimiva lastensuojelun jälkihuolto ja palvelut koostuvat ennen kaikkea pitkäkestoi-

sista ja luotettavista ihmissuhteista.” Sosiaalisen tuen saatavuus ja osallisuus sosiaalisissa verkostoissa ovat yhteydessä muun muassa nuoren hyvinvointiin, resilienssiin, koulutuksen loppuun saattamiseen ja asumisen vakauteen (Best & Blakeslee 2020). Sosiaalisilla suhteilla on merkitystä ihmisen psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin kokemuksen muodostumisessa, sillä ne voivat lisätä turvallisuuden tunnetta ja kokemusta liittymisestä osaksi yhteisöä (Kippola-Pääkkönen 2018). Yksinäisyys eli puuttuvat sosiaaliset suhteet on todettu merkittäväksi mielenterveyttä uhkaavaksi tekijäksi (Vorma ym. 2020).

Vuonna 2017 Sosiaali- ja terveysministeriön ja Me-säätiön yhdessä sadan 16–29-vuotiaan nuorten kanssa toteuttama prosessi psykosoosiaalisten palvelujen kehittämisestä kertoi, että nuoret kaipasivat turvallisia aikuisia elämäänsä. Nuoret kaipasivat rinnalleen ”luottoaikuisia”, mentoreita, tukihenkilöitä, kummeja, koulumummoja ja -vaareja sekä tukea toimintaan vertaisten kanssa. (Björklund, Nord & Tarvainen, 2018).

Tutkimukset painottavat, että erityisesti sijaishuollon ja jälkihuollon piiriin siirtymässä oleville nuorille tulisi kehittää sosiaaliseen tukeen ja sosiaalisten verkostojen vahvistamiseen tähtääviä tukimuotoja.

Kyselytutkimus

Nuorten ja nuorten aikuisten toiveita ja tarpeita turvallisista ihmissuhteista ja sosiaalisista tukiverkostoista kartoitettiin alkukartoituskyselyn avulla. Kyselyn laatimisessa hyödynsimme vuosien 2015, 2020 ja 2022 Nuorisobarometrejä (Berg & Myllyniemi, 2021; Kivijärvi, 2023; Myllyniemi, 2016). Kutsua osallistua alkukartoituskyselyyn sekä hankkeen toimintaan jaettiin kohderyhmän nuorille välitettäväksi laajasti eri toimijoiden kautta maaliskoukokuun 2023 aikana. Kyselyyn osallistuminen perustui nuoren henkilökohtaiseen suostumukseen, ja siihen vastasi yhteensä seitsemän nuorta (n=7).

Kyselyn tulokset

Kysely koostui neljästä osiosta: **Ensimmäisessä osiossa** kysyttiin nuorten taustatietoja. Taustatietojen perusteella kyselyyn vastanneista neljä oli naista, kaksi miestä ja yksi oli valinnut vastausvaihtoehdon ”muu”. Vastaajat olivat iältään 17–23-vuotiaita. Nuorista kuusi oli suorittanut peruskoulun ja yhdellä oli lukio-koulutus. Pääasiallinen elämäntilanne vaihteli vastaajilla seuraavasti: kolme oli työttömänä tai

lomautettuna, kaksi oli kuntoutustuella, yksi oli työkyvyttömyyseläkkeellä ja yksi oli raskaus-, vanhempain- tai hoitovapaalla.

Toisessa osiossa selvitettiin nuorten sosiaalisia suhteita ja tukiverkostoja arjessa. Vastaajia pyydettiin arvioimaan, kuinka usein he ovat tekemisissä seuraavien ihmisten kanssa arjessaan: a) biologiset vanhemmat, b) sijaisperheen vanhemmat, c) perhekodin aikuiset, d) lastensuojelulaitoksen aikuiset, e) biologisen perheen sisarukset, f) sijaisperheen sisarukset, g) isovanhemmat (biologiset / sijaisperheen), h) muut sukulaiset (biologiset / sijaisperheen), i) kumppani(t), j) kaverit ja ystävät, k) vertais- ja kokemusasiantuntijat, l) ammattilaiset, keiden kanssa? ja m) joku muu, kenen kanssa? Vastausvaihtoehtoina olivat päivittäin, viikoittain, satunnaisesti, en koskaan ja ei koske minua. Kaikki nuoret vastasivat tähän kysymykseen.

Vastausten perusteella perhe- ja läheissuhteet olivat tärkeitä kaikille kyselyyn vastanneille seitsemälle nuorelle. Enemmistö nuorista oli viikoittain tekemisissä biologisten vanhempiensa

Vastausten perusteella perhe- ja läheissuhteet olivat tärkeitä kaikille kyselyyn vastanneille seitsemälle nuorelle.

kanssa, ja kolme heistä oli viikoittain yhteydessä biologisiin sisaruksiinsa. Sijaisperheestä tulevat kaksi nuorta olivat sen sijaan päivittäin yhteydessä sijaisvanhempiinsa, ja toinen heistä oli päivittäin tekemisissä myös sijaisperheensä kanssa. Muihin perhesuhteisiin verrattuna isovanhempiin ja sukulaisiin nuoret olivat yhteydessä hiukan harvemmin: neljä nuorista oli satunnaisesti tekemisissä biologisten tai sijaisperheen isovanhempien tai muiden sukulaisten kanssa. Perhekodissa kasvanut nuori puolestaan oli päivittäin tekemisissä perhekodin aikuisten kanssa. Sen sijaan kolme lastensuoje-

lulaitoksessa kasvanutta nuorta oli yhteydessä laitoksen aikuisiin vain satunnaisesti. Parisuhde näyttäytyi myös tärkeänä kyselyyn vastanneille nuorille, sillä parisuhteessa olevat kolme nuorta olivat yhteydessä kumppaniinsa päivittäin tai viikoittain. Lisäksi kavereilla ja ystävillä oli varsin merkittävä rooli nuorten arjessa. Neljä nuorista oli päivittäin tekemisissä kavereidensa ja ystäviensä kanssa.

Vertais- ja kokemusasiiantuntijoiden kanssa nuorten yhteydenpito oli sen sijaan vähäisempää: kolme nuorista ei ollut koskaan ollut tekemisissä heidän kanssaan. Nuoret, joilla oli ammatillaiskontakti, olivat tekemisissä ammatilaisten kanssa melko tiiviisti. Neljä heistä oli yhteydessä ammatilaisiin päivittäin tai viikoittain. Ammatilaisista, joiden kanssa nuoret olivat arjessaan tekemisissä, mainittiin jälkihuollon sosiaaliohjaaja, terapeutti, nepsy-valmentaja ja itsenäistymiskodin ohjaajat. Nuorilta myös kysyttiin, miten he pitävät yhteyttä edellä mainittujen ihmisten kanssa. Vastausvaihtoehtoina olivat livenä, puhelut / videopuhelut, viestit / chatit, en pidä yhteyttä ja ei koske minua. Kaikki nuoret vastasivat tähän kysymykseen.

Nuorten vastaukset osoittivat, että vastaajat

käyttivät monipuolisesti eri yhteydenpitovälineitä, mutta suosivat erityisesti live-tapaamisia ja viestejä / chatia. Vaikka puheluita ja videopuheluitakin käytettiin, niiden suosio oli vähäisempää.

Nuorilta myös kysyttiin, onko heillä tarpeeksi sellaisia ihmisiä elinpiirissään, joiden kanssa he voivat keskustella luottamuksellisesti asioistaan. Kyselyyn vastanneista nuorista viisi kertoi kokevansa näin, mutta kaksi nuorista koki, ettei heillä ole tarpeeksi tämänkaltaisia ihmisiä elämässään.

Seuraavaksi nuoria pyydettiin arvioimaan, kuinka monta tärkeää ihmissuhdetta heillä on. Neljällä vastaajista oli yli 6 tärkeää ihmissuhdetta ja kolmella vastaajista 3–4 tärkeää ihmissuhdetta. Vastaajat saivat halutessaan myös kertoa, keitä nämä heille tärkeät ihmiset ovat (esim. veli, nettikaveri, sosiaaliohjaaja). Neljä nuorista vastasi tähän kysymykseen ja vastauksissa mainintoja saivat sisko (4), äiti (3), kaverit ja ystävät (3), isä (2), veli (1), mummo (1), pappi (1), perheenjäsenet (1), kumppani (1) ja sosiaaliohjaaja (1).

Lisäksi nuorilta kysyttiin, millainen vaikutus tärkeillä ihmissuhteilla tai niiden puuttumisella

on heidän hyvinvointiinsa. Nuorten vastauksista kävi ilmi, että tärkeillä ihmissuhteilla oli myönteinen vaikutus heidän hyvinvointiinsa:

”Tärkeillä ihmissuhteilla on tosi iso vaikutus hyvinvointiini. Voin jakaa tärkeiden ihmisten kanssa kaiken ja saan sisältöä päiviini.”

”Jos ne puuttuisivat, vointini olisi huonompi.”

Sen sijaan tärkeiden ihmissuhteiden vähäisyys tai puuttuminen nuoren elämässä vaikutti heikentävästi heidän hyvinvointiinsa:

”...Ihmissuhteiden vähäisyys aiheuttaa joskus yksinäisyyttä.”

”Tunnen paljon yksinäisyyttä. En tunne löytäväni oikeita ystäviä.”

”Aikaansaamattomuus ja masennus näkyvät selvästi, kun menee pitkiä aikoja ilman kontaktia.”

Kolmannessa osiossa keskityttiin erityisesti nuorten hyvinvointiin ja osallisuuteen liittyviin kysymyksiin. Vastaajilta kysyttiin, onko

heillä jokin harrastus tai harrastuksia arjessaan. Viidellä nuorista oli harrastuksia, ja kahdella ei. Ne nuoret, joilla oli harrastuksia, kertoivat harrastavansa pelailua, lemmikkejä, taidetta, musiikkia, ja liikuntaa. Vastaajat saivat halutesaan myös tarkentaa vastaustaan (esim. mitä haluaisit harrastaa, onko joku tekijä estänyt harrastamisen?). Kaksi nuorista kuvasi vastauksissaan harrastamiseen liittyviä rajoitteita: toisella nuorella harrastamista vaikeuttivat muun muassa taloudelliset syyt ja toisella puolestaan fyysiset tekijät:

”Yleensä este on ollut raha tai bussimatkan pituus.”

”Haluaisin aloittaa uudelleen liikunnan harrastamisen, mutta en fyysisen voimintakia pysty.”

Seuraavaksi nuorilta kysyttiin, ovatko he saaneet uusia kavereita tai ystäviä harrastustoiminnan kautta. Kaksi nuorista oli saanut uusia kavereita ja ystäviä, mutta kolme nuorista ei ollut saanut. Kaksi nuorista ei osannut tai halunnut vastata tähän kysymykseen.

Kyselyssä myös selvitettiin, millainen vaikutus

harrastuksella/harrastuksilla on nuorten hyvinvointiin. Kolme nuorista kuvasi vastauksissaan harrastusten myönteisiä vaikutuksia hyvinvoinnille:

”Käytän kaiken energiani siihen ja olen pirteämpi.”

”Tunteiden ja ajatusten purku.”

”Tosi iso vaikutus, saan harrastuksien kautta sisältöä elämään ja pääsen tutustumaan uusiin ihmisiin.”

Seuraavaksi nuorilta kysyttiin, käyttävätkö he jotain sosiaalisen median kanavaa (esim. Snapchatia, YouTubea, TikTokia jne.). Kaikki seitsemän nuorta vastasivat käyttävänsä eri sosiaalisen median kanavia. Kanavista, joita nuoret käyttivät, mainittiin SnapChat, YouTube, Discord, TikTok ja Instagram. Lisäksi vastaajilta tiedusteltiin, olivatko he saaneet uusia kavereita tai ystäviä somesta. Enemmistö eli kuusi nuorista oli saanut uusia kavereita tai ystäviä somesta; yksi vastaajista ei ollut saanut.

Nuorilta myös kysyttiin, osallistuvatko he vapaa-ajallaan seuraavien ryhmien tai yhtei-

söjen toimintaan: a) digipeliyhteisöt, b) muut nettiyhteisöt, c) harrastusryhmät, d) seurakunnat tai uskonnolliset yhteisöt, e) vapaaehtoistoiminta ja f) joku muu, mikä?. Vastausvaihtoehtoina olivat kyllä, ei ja ei koske minua. Kaikki nuoret vastasivat tähän kysymykseen.

Vastausten perusteella ryhmien tai yhteisöjen toimintaan osallistuminen oli vähäistä kyselyyn vastanneiden nuorten keskuudessa. Vaikka nuorilla oli harrastuksia, varsinaisiin harrastusryhmiin ei osallistunut kuin yksi nuori.

Nuorilta myös kysyttiin, millainen vaikutus ryhmän tai yhteisön toimintaan osallistumisella on heidän hyvinvointiinsa. Kaksi nuorista kuvasi vastauksissaan, että harrastuksilla on yleensä heille positiivinen vaikutus.

Kyselyn **neljännessä osiossa** kysyttiin vielä nuorten tuen tarpeista sosiaalisten suhteiden ja tukiverkostojen vahvistamiseen. Vastaajat saivat halutessaan kuvata omin sanoin, millaista konkreettista apua ja tukea he toivoisivat seuraavilta ihmisiltä heille tärkeiden sosiaalisten suhteiden ja tukiverkostojen vahvistamiseen: a) biologiset vanhemmat, b) sijaisperheen vanhemmat, c) perhekodin aikuiset, d) lastensuojelulaitoksen

aikuiset, e) biologisen perheen sisarukset, f) sijaisperheen sisarukset, g) isovanhemmat (biologiset / sijaisperheen), h) muut sukulaiset (biologiset / sijaisperheen), i) kumppani(t), j) kaverit ja ystävät, k) vertais- ja kokemusasi-
antuntijat, l) ammattilaiset ja m) joku muu. Nuorista vain kaksi vastasi tähän kysymykseen.

Molemmat nuoret toivoivat konkreettista apua ja tukea biologisilta vanhemmilta ja isovanhemmilta: biologisilta vanhemmilta toivottiin enemmän ymmärrystä, ja isovanhempia (biologisia / sijaisperheen) haluttiin tavata useammin. Lisäksi toinen vastaajista toivoi konkreettista apua ja tukea biologisen perheen sisaruksilta, kumppanilta sekä kaverilta ja ystäviltä. Biologisen perheen sisaruksilta toivottiin enemmän yhdessäoloa.

Nuorilta myös tiedusteltiin, millaiset tuen muodot ja palvelut tukisivat heitä parhaiten luomaan sosiaalisia suhteita ja vahvistamaan heille tärkeiden tukiverkostojen muodostumista. Kaikki nuoret vastasivat tähän kysymykseen.

Nuorten vastauksista ilmeni, että nuoret

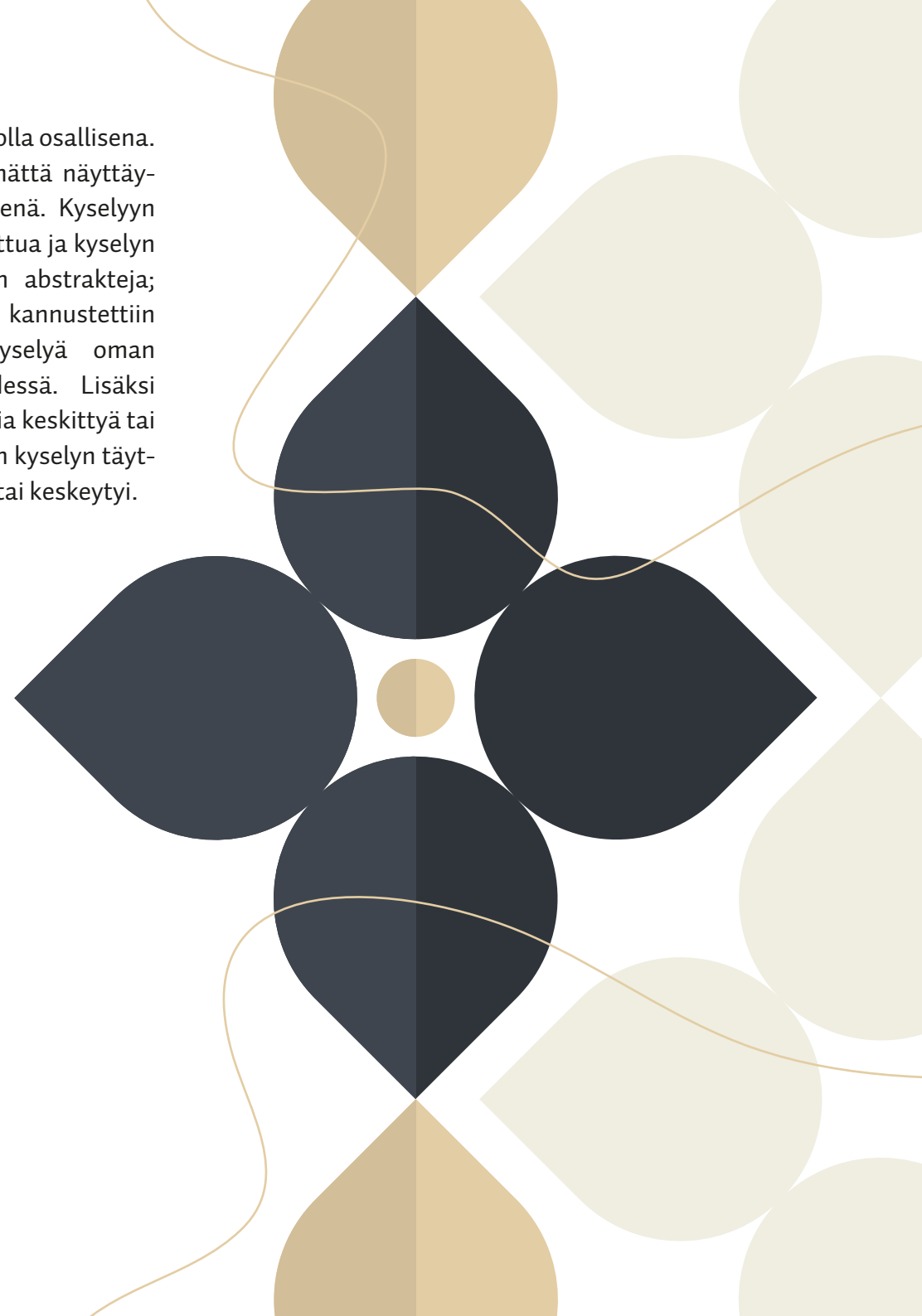

toivoivat lisää kohtaamisia arkeensa. Nuoret kokivat, että erityisesti nuorten vertais- ja keskusteluryhmät, ammattilaisen tapaaminen toimipisteellä sekä ammattilaisen apu tai tuki kotiin tai asumisyksikköön tukisivat heitä parhaiten luomaan sosiaalisia suhteita ja vahvistamaan heille tärkeiden tukiverkostojen muodostumista. Myös kokemusasiantuntijatoiminta, mentori- ja tukihenkilötoiminta, ammattilaisen tapaaminen verkossa, auttava puhelin- tai chat-palvelu sekä matalan kynnyksen kohtaamispaikat saivat nuorten keskuudessa kannatusta.

Kyselyn rajoitteet

Kyselyyn vastaajien määrä oli pieni suhteessa oletukseen siitä, kuinka monen nuoren kanssa eri sijais- ja jälkihuollon ammattilaiset työskentelevät. Yksi syy kyselyn vähäisiin vastauksiin voi olla JälkiVerkko-hankkeen tiivis aikataulu. Vaikka eri toimijoita tavattiin, ei JälkiVerkon tavoite ja toiminta ollut työntekijöille tuttua, mikä saattoi nostaa kynnystä jakaa kyselyä omille asiakkaille. Toinen syy vähäisille vastauksille saattaa liittyä kohderyhmän

nuorten tapaan osallistua ja olla osallisena. JälkiVerkko-hanke ei välttämättä näyttäytynyt nuorille merkityksellisenä. Kyselyyn vastaaminen ei ehkä ollut tuttua ja kyselyn teemat saattoivat olla liian abstrakteja; siksi myös ammattilaisia kannustettiin esimerkiksi täyttämään kyselyä oman asiakasnuoren kanssa yhdessä. Lisäksi nuorilla saattoi olla vaikeuksia keskittyä tai ymmärtää kysymyksiä, jolloin kyselyn täyttäminen ei ollut mahdollista tai keskeytyi.

Havainnointi

JälkiVerkko-hankkeessa kartoitimme nuorten ja nuorten aikuisten toiveita ja tarpeita turvallisista ihmissuhteista ja sosiaalisista tukiverkostoista myös havainnoinnin avulla. Toteutimme havainnointeja neljässä nuorten ja nuorten aikuisten ryhmässä. Havainnointeihin osallistui yhteensä 15 nuorta ja kahdeksan ohjaajaa. Havainnointiin osallistuneet ryhmät rekrytoitiin kahdesta itsenäistymiskodista sekä kahdesta sijaishuoltoyksiköstä. Havainnointitapaamiset toteutettiin huhti-toukokuussa 2023.

Toteutus

Havainnointitapaamisten teemana oli sosiaaliset suhteet ja tukiverkostot. Tapaamisiin sisältyi tutustuminen, hankkeen lyhyt esittely, yhteinen tekeminen, keskustelu sekä hankkeen alkukartoituskyselykutsujen jakaminen. Yhteisessä tekemisessä hyödynnettiin pelillistämistä Huojuva torni -pelin ja muistilappujen avulla. Tämä toteutettiin siten, että ensin osallistujat kirjoittivat muistilapuille, millaisia kohtaamisia arjessa voi yleisesti olla (esimerkiksi opettaja,

kaveri, rekkakuski). Sen jälkeen muistilaput koottiin yhteen ja näitä tarkasteltiin yhteisesti ryhmässä. Toisessa vaiheessa Huojuva torni -pelin palikat jaettiin pöydälle ja osallistujat kirjoittivat palikoihin kaikki ne henkilöt tai tahot, joita he olivat tavanneet viimeisen viikon aikana. Sitten palikat kerättiin yhteen pöydälle. Tämän jälkeen osallistujat saivat kiinnittää tarroja kaikkiin niihin palikoissa oleviin henkilöihin tai tahoihin, joita he toivoivat tapaavansa arjessaan useammin. Lopuksi arvioitiin yhdessä, ketkä henkilöt tai tahot saivat eniten tarroja eli mitä ihmissuhteita ja tukiverkostoja nuoret erityisesti halusivat vahvistaa. Havainnoinnin tulokset kirjattiin kunkin ryhmän havainnoinnin aikana ylös.

Havainnoinnin tulokset

Kahdessa ensimmäisessä havainnointiryhmässä nuoret lähtivät aktiivisesti mukaan yhteiseen tekemiseen. Ensimmäiseen ryhmään osallistui kolme nuorta ja ohjaaja; toiseen ryhmään seitsemän nuorta ja kaksi ohjaajaa.

Havainnoinnin perusteella nuoret toivoivat tapaavansa omassa arjessaan useammin erityisesti kavereita, ystäviä ja perheenjäseniä. Myös ohjaajien tapaamisia toivottiin useammin. Lisäksi alle 18-vuotiaiden ryhmässä merkityksellisenä pidettiin omien lemmikkien tapaamista. Itsenäistymiskodin nuorten aikuisten ryhmässä kävi myös ilmi, että kohtaamisia yhteisissä toiminnoissa muiden nuorten ja ohjaajien kanssa pidettiin tärkeinä. Tällaisia myönteisiä kohtaamisia olivat esimerkiksi itsenäistymiskodin brunssit, hyvinvointiryhmät ja tupakka-paikan kohtaamiset.

Kahdessa jälkimmäisessä havainnointiryhmässä yhteisen tekemisen sijaan ryhmässä keskusteltiin sosiaalisista suhteista ja tukiverkostoista. Ensimmäiseen keskusteluun osallistui kaksi nuorta ja kolme ohjaajaa. Keskustelussa nousseet ajatukset vahvistivat aikaisempia havaintoja siitä, että kohtaamisia ohjaajien kanssa pidettiin tärkeinä. Itsenäistymiskodissa asuvat nuoret kokivat, että ohjaajien tuella oli suuri merkitys heidän arjessaan ja

että he eivät pärjäisi ilman tätä tukea. Uutena havaintona tässä keskustelussa oli vertaissuhteiden merkitys itsenäistymiskodissa: halutessaan nuorilla oli mahdollisuus tavata muita samanikäisiä ja samanlaisessa elämäntilanteessa olevia nuoria sekä tutustua pienemässä porukassa. Nuoret myös kokivat, että on eri asia puhua toiselle nuorelle kuin ohjaajalle, sillä nuoret ymmärtävät toisiaan paremmin.

Toiseen keskusteluun osallistui kolme nuorta ja kaksi ohjaajaa. Keskustelu vahvisti aikaisempia havaintoja perhesuhteiden merkityksestä itsenäistymisvaiheessa oleville nuorille. Ohjaajan mukaan haja-asutusalueella olevassa lastensuojeluyksikössä ei käynyt kovinkaan usein vierailijoita, mutta muutoin läheisten kanssa tehtiin tiivistä yhteistyötä. Nuoret kävivät paljon kotona ja olivat usein puhelimitse yhteydessä perheisiinsä. Lisäksi perheillä oli mahdollisuus hyödyntää perheasuntoa omaa nuorta tavatessaan.

Nuorten toiveet sosiaalisten suhteiden ja tukiverkoston vahvistamisesta

Toteutus: pelillistäminen

Ryhmä

Yli 18-vuotiaiden ryhmä, itsenäistymiskoti

Osallistujat

Kolme nuorta, ohjaaja

Keitä toivoisit tapaavasi arjessa useammin? *

Perheenjäseniä (10)
Kavereita ja ystäviä (6)
Sukulaisia (2)
Omaohjaajaa (1)
Ohjaajaa (1)

Ryhmä

Alle 18-vuotiaiden ryhmä, sijaishuoltoyksikkö

Osallistujat

Seitsemän nuorta, kaksi ohjaajaa

Keitä toivoisit tapaavasi arjessa useammin? *

Kavereita ja ystäviä (14)
Perheenjäseniä (9)
Lemmikkejä (4)
Ohjaajaa (1)

* Suluissa on ilmoitettu nuorten toiveiden yhteenlaskettu määrä.

Vaihe 2. Kohti turvallisia ihmissuhteita ja palveluja

Haastattelut

Haastattelujen avulla syvensimme ymmärrystämme liittyen nuorten tarpeisiin, toiveisiin ja odotuksiin turvallisista ihmissuhteista ja palveluista. Haastatteluihin osallistui yhteensä 20 nuorta ja nuorta aikuista, jotka olivat iältään 18–29-vuotiaita. Tietoa JälkiVerkko-hankkeesta ja haastattelukutsua jaettiin jälkihuollon sosiaalityöntekijöiden ja -ohjaajien välityksellä kohderyhmään kuuluville asiakasnuorille. Lisäksi nuoria rekrytoitiin haastatteluihin nuorisopalvelujen ja kolmannen sektorin toimijoiden kautta. Nuoren suostumuksella hanketyöntekijät olivat häneen suoraan yhteydessä viestin välityksellä tai puhelimitse. Haastattelut toteutettiin huhti-lokakuussa 2023.

Toteutus

Haastattelut räätälöitiin nuorille sopiviksi siten, että ne toteutettiin

kasvokkain esimerkiksi yhdessä oman työntekijän kanssa, nuoren kotona tai hänen valitsemassaan paikassa kuten ravintolassa. Yksi nuori haastateltiin puhelimitse. Seitsemässä haastattelussa oli mukana nuoren oma työntekijä, puoliso tai kaveri. Haastatteluissa hyödynnettiin puolistrukturoitua teema-haastattelua, joka mukaili joltain osin alkukartoituskyselyn teemoja ja sisälsi seuraavat neljä teemaa: sosiaaliset suhteet ja tukiverkostot, hyvinvointi ja osallisuus, tuen tarpeet ja palvelupolku. Haastattelurunkoa käytettiin yksilöllisesti ja soveltuvin osin nuorten kanssa ja sen mukaan, mistä nuori halusi keskittyä hänen palvelupolkuunsa, toisen nuoren kanssa taas sivuttiin kaikkia teemoja. Haastatteluja ei nauhoitettu, vaan nuorten näkemykset ja kokemukset kirjattiin haastateltajan toimesta ylös sitä mukaa,

kun haastattelu eteni. Haastattelun päätteeksi nuori sai lukea tai hänelle luettiin haastattelusta tehdyt kirjaukset, ja halutessaan hän sai tehdä niihin korjauksia.

Haastattelujen analyysit

Nuorten haastatteluaineistoa kertyi yhteensä 16 sivua. Aineisto analysoitiin temaattisen analyysin (Braun & Clarke, 2006) avulla hyödyntäen ATLAS.ti-ohjelmaa. Analyysin aluksi aineistoa luettiin ja siitä etsittiin merkityksiä liittyen nuorten tarpeisiin, toiveisiin ja odotuksiin turvallisista ihmissuhteista ja palveluista. Sen jälkeen merkitykset koodattiin yhden tai useamman koodin avulla. Koodit, jotka liittyivät sisällöllisesti toisiinsa, yhdisteltiin sitten toisiinsa teemakokonaisuudeksi. Tämän jälkeen teemakokonaisuus arvioidiin ja määriteltiin ja nimettiin. Aineistosta muodostui lopulta yhteensä seitsemän teemaa, jotka nimettiin seuraavasti: perhe- ja läheissuhteiden merkitys, netin kautta muodostuneiden ihmissuhteiden merkitys, arjen hyvinvoinnin haasteet, arjen hyvinvoinnin ylläpitäminen, sosiaaliset suhteet ja tukiverkostot jälkihuollon piirissä, kestävän palvelupolun esteet ja kestävän palvelupolun tukipilarit.

Haastattelujen tulokset

Perhe- ja läheissuhteiden merkitys

Nuorten haastatteluaineisto osoitti, että perhe- ja läheissuhteet olivat tärkeässä roolissa nuorten arjessa. Vanhempia, erityisesti äitiä, pidettiin turvallisena ja tärkeänä ihmisenä, joka auttaa arjen asioissa. Toisaalta nuoren suhde vanhempiin saattoi olla ristiriitainen tai vaikea: joillakin nuorista oli turvattomuuden kokemuksia lapsuudesta väkivaltaisen kasvatuksen, vanhemman sairastumisen tai päihderiippuvuuden takia. Osa nuorista myös kertoi, että oli menettänyt toisen vanhemmistaan lapsuudessaan. Sisarukset koettiin tärkeinä ja heidän kanssaan pidettiin yhteyttä ja vietettiin paljon aikaa. Ne nuoret, joilla oli kumppani tai lapsi, toivat esille niin ikään näiden ihmissuhteiden tärkeyden. Osa nuorista koki suhteet isovanhempiin merkityksellisinä, vaikka olikin heidän kanssaan ajallisesti vähemmän tekemisissä. Myös läheiset ihmissuhteet sukulaisten kesken toimivat turvaverkkona joillekin nuorille. Esimerkiksi tädit koettiin tärkeinä ihmisinä, jotka auttoivat ja joiden kanssa olisi toivottu enemmänkin yhteistä aikaa. Nuorten haastatteluista

ilmeni, että kaveri- ja ystävyysuhteet olivat nuorille hyvin tärkeitä. Kavereiden ja ystävien kanssa vietettiin aikaa ja tehtiin yhdessä asioita kuten hengattiin, valmistettiin ruokaa, käytiin kaupassa ja kirpputoreilla, pelattiin ja käytiin kävelyllä. Yksi nuorista kertoi, kuinka ”pari frendiä auttoi asunnon hakemisessa”. Kavereilta pystyi siis pyytämään myös apua.

Netin kautta muodostuneiden ihmissuhteiden merkitys

Nuorten haastattelut osoittivat, että joillekin nuorille nettiyhteydet ja pelaaminen olivat vaihtoehtoinen mahdollisuus ylläpitää kaverisuhteita ja luoda uusia kontakteja. Yksi nuorista kertoi, että ”netissä tutustuu paremmin ihmisiin, koska pelatessa on yhteinen mielenkiinnon kohde.” Kun ihmissuhteet olivat arjessa vähissä, toivat netin kautta muodostuneet ihmissuhteet sisältöä ja merkitystä elämään. Toinen nuori kuvaili netin hyviä puolia seuraavasti: ”Somessa ei ole aikarajoitteita, niin voit olla kavereihin yhteydessä, milloin vaan”. Nuori myös koki, ettei netin välityksellä muodostuvia kaverisuhteita oikein ymmärretä, vaikka ne muiden ihmissuhteiden ohella voivat olla ihan

yhtä tärkeitä. Toisaalta somesta saattoi olla myös harmia, jolloin nuori oli päätenyt olemaan päivittämättä omia profiilejaan.

Arjen hyvinvoinnin ylläpitäminen

Nuorten haastatteluaineistosta kävi ilmi, että hyvät ihmissuhteet, harrastukset, omien asioiden hoitaminen ja lemmikistä huolehtiminen ylläpitivät nuorten hyvinvointia arjessa. Nuoret kertoivat, että hyvälle ihmissuhteelle oli ominaista luottamus, lojaalius, yhteisöllisyys sekä tuen antaminen ja saaminen. Hyvät ihmissuhteet auttoivat jaksamaan arjessa, sillä niissä pystyi puhumaan tai avautumaan kaikesta.

Osalla nuorista oli harrastuksia arjessa, jotka tukivat heidän hyvinvointiaan ja toivat sisältöä heidän elämäänsä. Nuoret harrastivat esimerkiksi liikuntaa ja luovaa toimintaa; yksi osallistui vapaaehtoistoimintaan. Nuoret myös kokivat, että arjen asioiden hoitaminen toi heille rytmiä arkeen ja ylläpiti siten heidän hyvinvointiaan. Yksi nuorista kertoikin, että haluaisi parantaa omia elämäntapojaan tulevaisuudessa: ”ostaa riisikeittimen, alkaa syömään terveellisesti ja hakea aamiaisen kaupasta”.

Nuoret, joilla oli omia lemmikkejä, toivat ilmi,

miten lemmikistä huolehtiminen toi hyvinvointia heidän arkeensa. Yksi nuorista iloitsi siitä, että hänen lemmikkinsä oli otettu nuorisokodin terapialemmikiksi, jolloin se toi hyvää mieltä myös muille nuorisokodissa asuville.

Arjen hyvinvoinnin haasteet

Nuorten haastattelut osoittivat, että nuorilla oli monenlaisia hyvinvoinnin haasteita arjessaan. Joillakin nuorista oli psyykkisiä terveyshuolia tai haasteita toiminnanohjauksessa, mikä vaikeutti asioiden hoitamista ja selviytymistä arjessa. Haasteet näkyivät esimerkiksi keskittymisvaikeuksina, mielenkiinnon loppumisena, vaikeutena hoitaa yhteydenottoja viranomaisiin sekä hyperfokuksena tiettyyn tekemiseen, jolloin muut asiat kärsivät. Yksi nuorista kertoi kokeileensa ”miljoonaa eri hommaa, mutta kun kiinnostus menee, niin ei jaksakaan tehdä, vaikka kuinka yrittäisi: mieli lähtee harhailemaan”. Myös fyysiset terveyshuolet aiheuttivat ajoittain hankaluuksia arjessa.

Haastatteluista ilmeni, että useamman vuoden tekemättömyys vaikutti ajatuksiin kokopäivätyöhön tai opintoihin siirtymisestä. Oma jaksaminen mietitytti ja työstä tai opinnoista suoriutuminen huoletti. Jotkut nuorista kokivat

myös saaneensa liian vähän tukea koulunkäyntiin, opintoihin ja työelämään siirtymiseen. Muuttuvat olosuhteet kuten kunta- tai kouluvaihdokset ja yksilölliset haasteet toiminnanohjauksessa olivat vaikeuttaneet koulunkäyntiä ja opintojen saattamista loppuun, jolloin peruskoulu oli edelleen käymättä tai ammattiopinnot kesken. Nuoret toivoivatkin jälkihuollolta tukea niin koulunkäyntiin kuin työllistymiseen: ”Pitäisi olla aikuinen, joka auttaa pala kerrallaan, esimerkiksi kouluun hakemisessa”. Nuorten toiveena oli löytää oma juttu ja merkityksellisyttä elämään.

Taloudelliset huolet kuten pikavipit ja velkaantumisen koskettivat nuoria. Tämä ilmeni esimerkiksi siten, että nuoret säästivät ruoassa tai joutuivat tekemään valinnan oman tai lemmikin aterian välillä. Rahanpuute herätti myös turhautumista. Yksi nuorista toivoikin, että olisi työkykyinen ja saisi päiviinsä jotain tekemistä: ”Ärsyttää olla köyhä koko ajan”. Taloudelliset syyt myös estivät joidenkin nuorten harrastamisen. Nuoret kertoivat, ettei heillä ole varaa kalliisiin harrastusmaksuihin, eikä siten mahdollisuutta vaikuttaa omaan hyvinvointiinsa. Jälkihuollossa tarjottu taloudellinen tuki koettiin nuorten keskuudessa tärkeänä. Esimerkiksi jälkihuollon kustantama bussi- tai salikortti

mahdollisesti paitsi asiointit, myös sosiaalisten suhteiden ylläpitämisen. Kuitenkin jos taloudellista tukea ei jostain syystä myönnetty, synnytti se nuorelle kokemuksen siitä, ettei jälkihuolto kohtelee kaikkia asiakkaita tasapuolisesti.

Osalla nuorista oli haasteita niin ikään ihmissuhteissa. Kavereita tai ystäviä oli vähän tai nuorella oli ulkopuolinen olo kaveripiirissä, mikä tuotti yksinäisyyden kokemuksia. Yksinäisyys puolestaan tuotti tunteen siitä, että on pärjättävä yksin. Sosiaaliset tilanteet myös kuormittivat tai niistä oli huonoja kokemuksia. Jos nuori oli liian usein joutunut luopumaan itselle tärkeistä ihmissuhteista, oli helpompaa pysytellä etäämmällä. Yksi nuorista kuvasi tilannetta seuraavasti: ”Olen huono pitämään kaverisuhteita yllä, en vain jaksa. Kiinnostus menee ohi.” Myös addiktiksi leimautuminen lähipiirin taholta koettiin häiritsevänä. Nuori saattoi esimerkiksi kokea painetta olla menemättä tapahtumiin, sillä oli ”kerran sortunut ryyppäämään” ja sai kuulla arvostelua siitä, että oli retkahtanut. Nuoren mukaan ”kaikki ovat huolissaan siitä, että käyttää huumeita, ei siitä, että olen masentunut”.

Sosiaaliset suhteet ja tukiverkostot jälkihuollon piirissä

Haastatteluaineisto antoi viitteitä siitä, että nuoret kokivat saaneensa tukea jälkihuollon palveluista. Merkittävässä roolissa oli ammatillaisen tuki ja kannustus sekä nuoren asioihin paneutuminen. Nuoret kuvailivat jälkihuollon tukea seuraavasti:

”Nyt tuntuu, että on ihminen, kenen kanssa hoitaa asioita.”

”Työntekijät on aidosti kiinnostuneet mun asioista.”

”Jälkihuollon sosiaaliohjaaja ja sosiaalityöntekijä teki selväksi heti, että ovat mun puolella.”

Myönteisen kokemuksensa pohjalta yksi nuorista kertoi, että oli ajatellut, että haluaisi omalle lapselleenkin samanlaisen tuen kuin oli itse saanut jälkihuollossa; lapsen ei tarvitsisi ajatella ja ratkaista asioita yksin. Nuoret myös

kertoivat saavansa tukea ja apua joustavasti omien tarpeidensa mukaan. Toiset tapasivat sosiaalityöntekijää tai -ohjaajaa viikoittain, toiset harvemmin. Yhteydenpito tapahtui yleensä viestejä lähettämällä, puhelimitse tai kasvokkain, joskus myös etäyhteyksin.

Joillekin nuorista jälkihuollon avun vastaanottaminen oli (ollut) vaikeaa. Syynä olivat aikaisemmat huonot kokemukset sosiaalipalveluista ja epäluottamus palvelujärjestelmään. Esimerkiksi yksi nuorista kuvasi, kuinka ”mieli koittaa sulkea pois sosiaalipalvelujen tarjoamat palvelut”. Jälkihuollossa saadun avun jälkeen hän oli kuitenkin havahtunut siihen, että nyt hänellä on ihminen, kenen kanssa hoitaa asioita. Myös ristiriitainen suhde omaan sosiaalityöntekijään vaikeutti avun vastaanottamista nuorilla. Psykososiaalisen avun lisääminen jälkihuoltoon nähtiin yhtenä ratkaisuna tähän: jos on pulmia, eikä pysty puhumaan niistä omalle työntekijälle, niin olisi joku muu, kenelle puhua. Myös jälkihuollon keston pidentämistä pohdittiin. Yksi nuorista kertoi huomanneensa, että oli vasta aikuistuttuaan halunnut ottaa apua vastaan ja muuttaa elämänsä.

Osa nuorista toivoi, että heillä olisi mahdollisuus luoda uusia ihmissuhteita ja tukiverkostoja jälkihuollon piirissä. Erityisesti toivottiin mahdollisuutta tutustua samanikäisiin ja samanlaisessa elämäntilanteessa oleviin muihin nuoriin. Esiin nousi esimerkiksi toive saada ystäviä oman kaveriporukan ulkopuolelta silloin, kun päihteitä käyttävien kavereiden elämän seuraaminen tuntui raskaalta. Myös vapaaehtoisuuteen perustuvan vertais- ja ryhmätoiminnan vahvistamista jälkihuollossa pohdittiin. Ryhmissä olisi mahdollista vahvistaa sosiaalisia taitoja. Toisaalta olisi tärkeää, että oma ohjaaja lähtisi aluksi mukaan ryhmään, jolloin kynnys ryhmään osallistumisesta ei olisi liian korkea. Muutama nuorista kertoi olevansa kiinnostunut kokemusasiantuntijatoiminnasta jälkihuollossa. Motiivina tähän oli auttamisen halu ja ajatus siitä, että ”tällainen toiminta olisi auttanut minua”. Yksi nuorista toi esille, että myös päihteidenkäyttäjällä tulisi olla mahdollisuus osallistua kehittäjäryhmiin. Nuori koki, että vaikka on pohjalla, pääsee kiinni siihen, miten voisi auttaa itseä tai muita.

Kestävän palvelupolun esteet

Nuorten haastatteluista kävi ilmi, että nuoret olivat kohdanneet monia esteitä omalla palvelupolullaan. Muutamilla nuorilla palvelupolku oli ollut hyvin rikkonainen vaihtuvien sijoitus- tai hoitopaikkojen takia. Yksi nuorista kertoi, että tottui lopulta jatkuviin muutoksiin. Toisaalta hänelle oli jäänyt tunne, ettei kukaan koskaan pureutunut kunnolla hänen ongelmiinsa. Vaikka nuori oli oirehtinut pienestä pitäen, oli hänen toiminnanohjaukseensa liittyviä ongelmia alettu selvittämään vasta nyt. Haastatteluissa nousi myös esille, miten omistajavaihdos sijoituspaikassa oli vaikuttanut kielteisesti ilmapiiriin ja resursseihin: ”Ohjaajat vähenivät ja vaihtuivat, toiminta meni huonoon suuntaan”. Ammattilaisvaihdokset oman palvelupolun aikana olivat tuottaneetkin pettymystä ja epäluottamusta joillekin nuorille. Työntekijän vaihtuessa turhauttavana pidettiin erityisesti sitä, että asioita jouduttiin selvittämään aina uudelleen. Nuorten mukaan pitäisikin säätää lukumäärä, kuinka monta omaa nuorta sijaishuollon ohjaajalla voi olla.

Muutamilla nuorista oli kokemuksia liian ankarista kurinpitotoimenpiteistä oman palvelupolkunsa aikana. Kurinpitotoimet olivat usein liittyneet nuoren puhelimen ja tietokoneen käyttöön, jota oli rajoitettu sijoituspaikoissa. Perusteena oli ollut esimerkiksi turvata nuoren koulunkäynti, jolloin elektroniikkaa ei saanut käyttää myöskään vapaa-ajalla. Tämä saattoi johtaa siihen, että nuori makasi seuraavat kuukaudet tekemättä mitään. Sijoituspaikan käytännöt rajoittavat puhelimen ja tietokoneen käyttöä koettiin nuorten taholta vanhoillisena. Yksi nuorista kertoi, että ”valitus oli puhelinkeskeistä” ja heitä ”haukuttiin puhelinaddikteiksi”. Myös liiallisesta voimankäytöstä ohjaajien taholta sijoituspaikassa oli kokemuksia. Nuorten mukaan laitoksia pitäisi valvoa: ”Aina aikuisia uskotaan, vaikka nuoria pitäisi uskoa.” Laitoksiin toivottiin ohjaajia, jotka ovat itse olleet joskus sijoitettuna tai asuneet laitoksessa tai jolla on ollut samanlaisia kokemuksia esimerkiksi päihteidenkäytöstä. Aikuinen, jolla olisi sama kokemus voisi ymmärtää paremmin sijoitettua nuorta.

Haastatteluissa nousi esiin eriarvoisuuden kokemukset suhteessa muihin lapsiin myös sijoituksen aikana. Tämä oli näyttäytynyt esimerkiksi niin, että sijoitettuja lapsia oli vertailtu perhekodin vanhempien lapsiin ja merkkipäivinä nämä olivat saaneet enemmän lahjoja kuin sijoitetut lapset. Kokemus esimerkiksi siitä, ettei saanut perhekodilta puhelinta kouluun, tuotti nuorelle tunteen siitä, oli huonommassa asemassa kuin muut lapset. Haastatteluista ilmeni myös avun ulkopuolelle jäämisen kokemus sijoituspaikassa. Jos oli vetäytyvämpi, ei saanut niin paljon tukea kuin ne, joilla oli näkyvimmat ongelmat, kuten päihdekäyttöä.

Monet nuorista kertoivat, että olivat saaneet vertaissuhteista kielteisiä vaikutteita sijoitukseensa aikana. Nuoret kuvasivat kokemuksiaan seuraavasti:

”Nuorista tulee toisilleen kuin sisaruksia. Kun voi huonosti, vie kaverit mukanaan.”

”Kun laitetaan kiltti lapsi paikkaan, missä kovikset, tulee samanlainen kuin muut.”

Vertaisuus saattoi luoda painetta osallistua

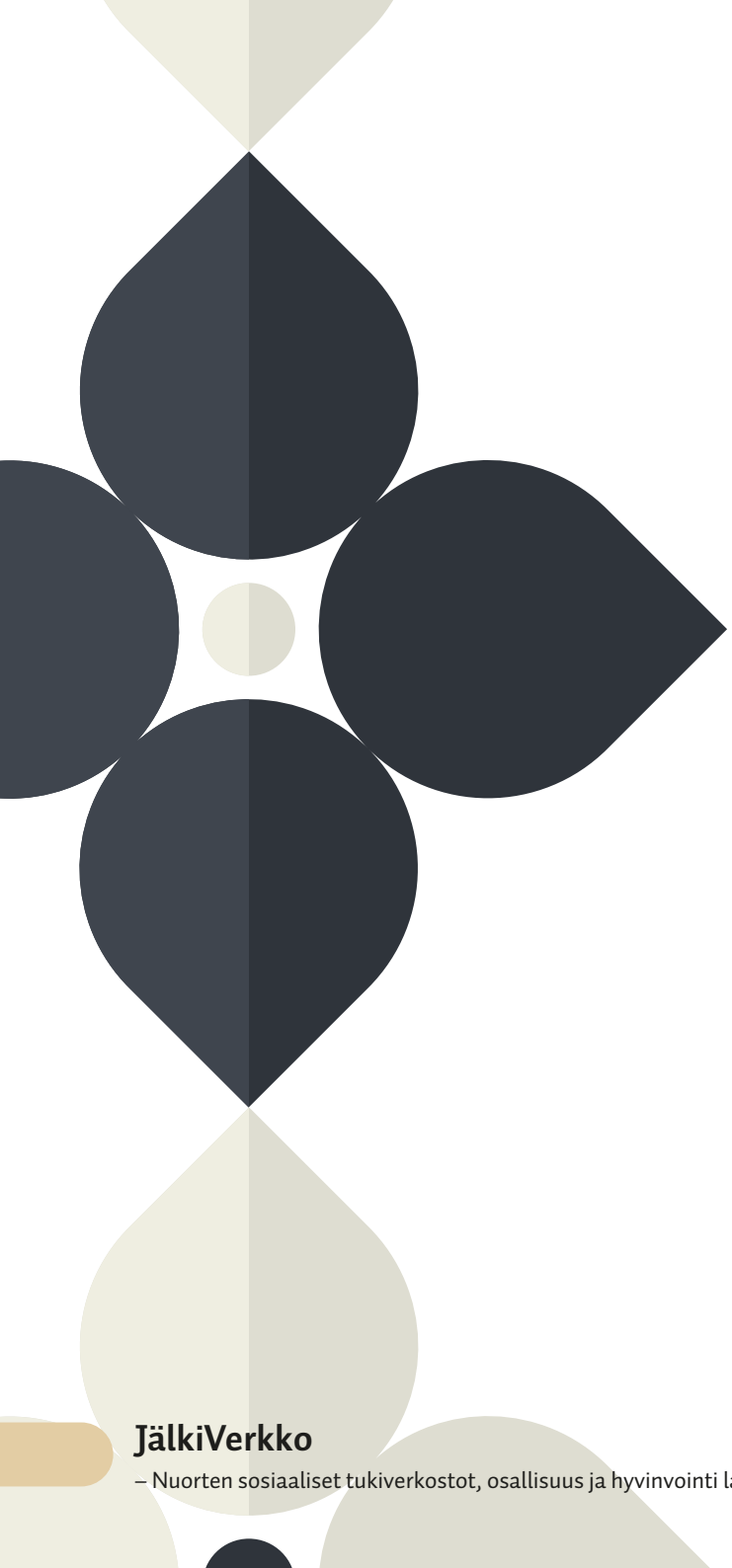
sellaiseen toimintaan, missä lapsi tai nuori ei olisi todellisuudessa halunnut olla mukana. Ratkaisuna tähän ehdotettiin erillisiä sijoituspaikkoja nuorille, joilla on esimerkiksi päihderiippuvuutta, mielenterveyden haasteita tai jotka ovat menettäneet vanhempansa tai eivät tule toimeen heidän kanssaan. Koettiin tärkeänä, että lapsi tai nuori saisi olla profiloituneessa yksikössä, kun kyseessä on pidempiaikainen sijoitus. Päihdevalistukseen toivottiin myös muutosta, erityisesti avoimuutta. Yksi nuorista kuvasi, miten huumeista puhuminen oli kielletty laitoksessa, vaikka ”kaikki nuoret käyttivät jotakin”. Nuoren mielestä päihteistä pitäisi päinvastoin keskustella mahdollisimman paljon: ”Mitä oikeasti tapahtuu ja miten keho reagoi [...] enemmän informoidulla tavalla, mitkä riskit, mitkä ei”, ja tarjota huumevalistusta kerran viikossa laitoksessa oleville nuorille.

Nuorilla oli myös kielteisiä kokemuksia vertaissuhteista niin kuntouttavassa työtoiminnassa kuin päihteidenkäyttöön liittyvissä vertaistukiryhmissä. Nuori, joka oli osallistunut kuntouttavaan työtoimintaan, koki vertaissuhteet ongelmallisena. Samoista ongelmista, esimerkiksi päihteidenkäytöstä kärsiviä sijoitettiin samaan

tehtävään, jolloin ilmapiiri ei ollut nuorelle kannustava, vaan hänen lopettamisaikeitaan kyseenalaistettiin. Yksi nuorista kuvasi tätä seuraavasti: ”Ympäristössä ei saa olla liikaa aktiivikäyttäjiä, esimerkiksi [kuntouttava työtoiminta], ei auttanut olemaan kuivilla.” Haastatteluissa nousi esille myös päihteidenkäyttöön liittyvissä vertaistukiryhmissä koetut haasteet. Korvaushoidon käytänteet koettiin epäreiluina, jos nuori joutui vastentahtoisesti osallistumaan ryhmään. Ryhmäytymiseen ei niin ikään panostettu, jolloin kiusaamista pääsi tapahtumaan päivittäisissä kohtaamisissa. Tapaamiset olivat tällöin voimaantumisen sijaan kuormittavia. Myös nuoren motivaatio osallistua vertaistuki-toimintaan saattoi olla ulkoapäin ohjautuvaa: pelko etuuskien menettämisestä tai petty- myksen aiheuttaminen läheisille tai omalle työntekijälle pakotti nuoren osallistumaan ryhmään.

Kestävän palvelupolun tukipilarit

Nuorten haastatteluaineisto osoitti, että turvallinen ja pitkäaikainen suhde ammattilaiseen sijoituksen aikana oli nuoren palvelupolun tukipilari. Nuoret kuvailivat kokemuksiaan seuraavasti:

”Ilman sijaishuollon omaohjaajia en olisi tässä. Omaohjaaja tunsu eri tavalla kuin muut. Omaohjaaja lähettänyt kirjeessä viestin ”elämä kantaa”.

”Ohjaajat ymmärsi hyvin nuoria, laittoivat rajoja, oli turvallista. Ohjaajille pystyi puhumaan kaikesta.”

”Sain kavereita, jäi hyvät välit aikuisiin ja käyn edelleen vierailemassa yksikössä silloin tällöin. Tasaisin väliajoin kutsuvat myös käymään.”

Nuoret kokivat, että palveluissa tärkeää on säännöllisyys ja pysyvyys. Turvallinen ja luottamuksellinen suhde ammattilaiseen vahvisti uskoa itseensä ja luottamusta palvelujärjestelmään. Nuoret myös arvostivat ammattilaisia, jotka aidosti halusivat ymmärtää lasta tai nuorta. Yksi nuorista kuvasi, että ”rajoja pitää asettaa, mutta täytyy etsiä keinoja, jotka oikeasti auttaa lasta”. Esimerkiksi nuoren kokemus siitä, että oli alaikäisenä ollut päihtyneenä ja tullut kuitenkin kohdatuksi lämpimästi ohjaajan taholta, oli jäänyt hyvänä muistona mieleen. Nuori oli kokenut, että syyllistämisen ja tuomitsemisen

sijaan ohjaaja sai hänet miettimään, oliko oma kokeilu kovinkaan fiksu. Oli jäänyt tunne, että jos tekee virheitä, niin ”Täällä ollaan sinua varten. Tarjotaan särkylääkettä, tehdään ruokaa ja pidetään kuin omana lapsena”. Myös kokemus siitä, että omat huolet otettiin vakavasti ammattilaisen taholta, vahvisti nuorten luottamusta. Esimerkiksi siirtyminen erityisen huolenpidon piiriin oli ollut yhdelle nuorista merkityksellinen askel ja tuonut turvallisemman olon.

Vaikka vertaissuhteet nähtiin usein ongelmallisina omalla palvelupolulla, oli joillakin nuorilla myös myönteisiä kokemuksia vertaisuudesta. Yksi nuorista kertoi saaneensa lapsuuden sijoituksen aikana useita kavereita, joihin oli edelleen yhteydessä ja joita tapasi silloin tällöin. Toinen nuori, joka asui tuetussa asunnossa, koki ryhmätoimintaan osallistumisen mielekkäänä ja tunsu vertaisuutta muiden nuorten kanssa, vaikkei kokenut heitä samanhenkisinä. Nuorten puheesta kävi myös ilmi, että tieto jälkihuollon palveluista välittyi nuorelta toiselle. Kun oma kaveriporukka oli puhunut jälkihuollosta hyvää, syntyi luottamus siihen, että itsekin voisi saada ja ottaa apua vastaan.

Vaiheet 2 ja 3. Nuorten toiveet ideoiksi ja käytännön kokeiluiksi

Työpajat

JälkiVerkko-hankkeen aikana toteutettiin kuusi työpajaa. Työpajat liittyivät palvelumuotoilu-prosessin vaiheisiin "Määritä" sekä "Kehitä". Ensimmäisten kolmen työpajan tavoitteena oli prosessivaiheen mukaisesti tarkastella nuorten näkemyksiä olemassa olevista palveluista, eli millaisille palveluille olisi lisää tarvetta ja millainen rooli sosiaalisilla suhteilla sekä erilaisilla yhteisöillä on nuorille. Kolme viimeistä työpajaa taas keskittyivät kerätyn tiedon pohjalta kiteyttämään ideoita uusista tavoista tuottaa osallisuutta, vaikuttavia palveluja ja lisäarvoa jälkihuoltoon siirtyville tai siellä jo asiakkuudessa oleville nuorille.

Työpajojen rakenne toistui aina samankaltaisena. Työpajoissa ensimmäinen osuus oli viritäytymistä tapaamisen teemaan ja tekemiseen. Tämän jälkeen ruokailtiin yhdessä. Hankkeen aikana näkyväksi tulikin ruoan merkitys. Ruoalla

Työpajat

Nuori2023 -tapahtuma

Nuorten palveluiden kartoitus

GamePit

Sosiaalisten suhteiden areenat

Überhund / taidetyöpaja

Überhund taidenäyttely ja työpaja
- oman ilmaisun merkitys ja tavat

Digitaaliset palvelut / Omaks

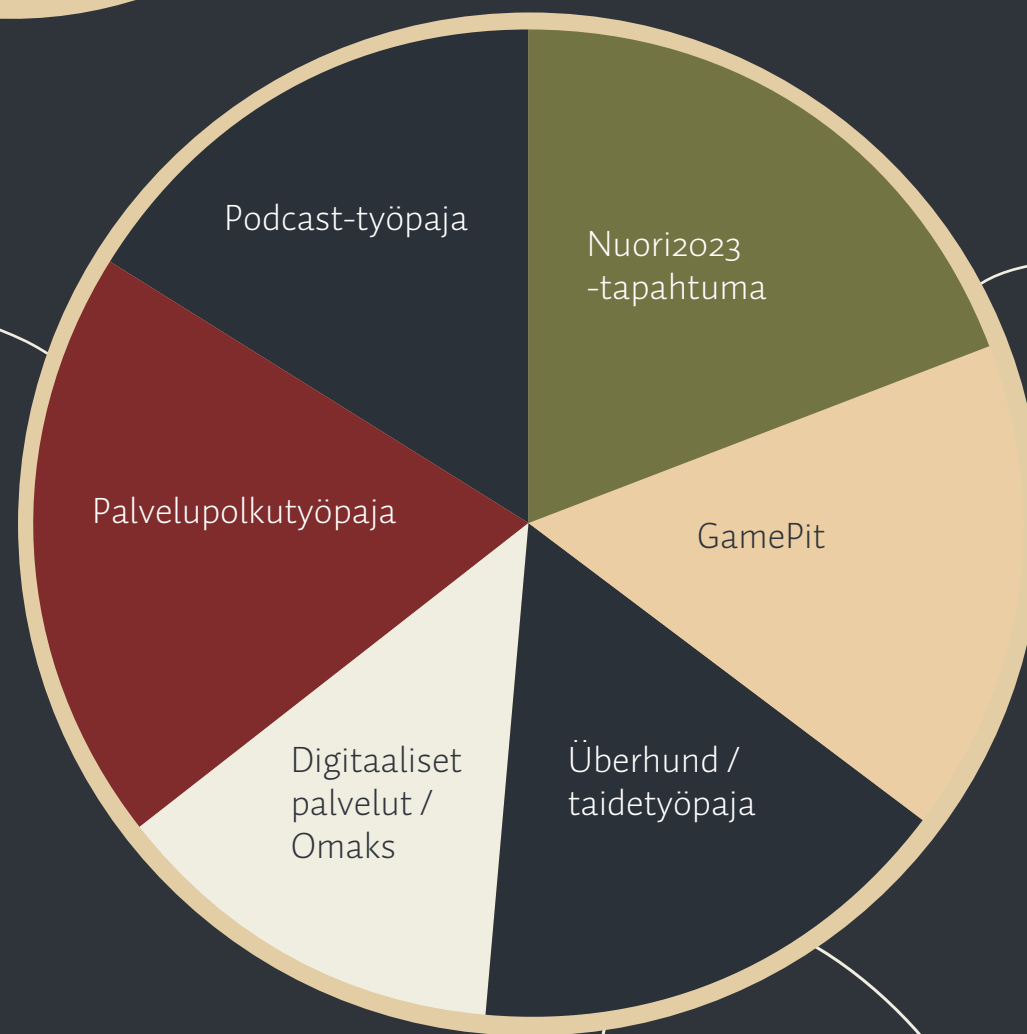
Digitaalisten palveluiden kehittäminen

Palvelupolkutyöpaja

Merkitykselliset palvelut

Podcast-työpaja

Kokemuksia ja toiveita hyvinvointia tukevista palveluista

JälkiVerkko

– Nuorten sosiaaliset tukiverkostot, osallisuus ja hyvinvointi lastensuojelun jälkihuollon palveluissa

taltutettiin nälkää, sillä nuorten taloudellinen tilanne oli usein heikko ja heillä oli tilanteita, joissa omasta syömisestä oli tingittävä. Fyysisten tarpeiden tyydyttämisen lisäksi merkitystä oli yhteisellä ruokailuhetkellä ja siihen liittyvällä sosiaalisella kanssakäymisellä. Työpajoissa noudatettiin turvallisen tilan periaatteita (esim. *Allianssi*, 2023), kuten toisten kunnioitusta ja kuulluksi tulemistä. Työpajoissa käsiteltävät aiheet olivat henkilökohtaisia. Tapauksilla muistutettiin siitä, että jokaisella on oikeus osallistua valitsemallaan tavalla ja jakaa sellaisia asioita, joita itse haluaa. Työpajatyöskentelyyn osallistuneet nuoret kunnioittivat toistensa ajatuksia ja antoivat tilaa toisilleen. Lisäksi noudatettiin hankkeen työntekijöiden osalta salassapitovelvollisuutta ja asiasta juteltiin myös nuorten kanssa.

Työpajoissa esille nousseet teemat

Työpajojen keskusteluissa nousivat esiin mm. päihteisiin, itsetuntemukseen ja identiteettiin, sijaishuollon kokemuksiin sekä sosiaalisiin suhteisiin liittyvät teemat. Nuorten kohtaamisissa ja työpajoissa nuoria puhututti useaan eri otteeseen **päihteet**. Nuorten kokemus oli, että alaikäisenä nuorten on helpompi hankkia

huumeita kuin alkoholia. Huumeiden käyttö voi kuvautua tavoiteltavana asiana esimerkiksi sosiaalisen median kautta. Keskusteluissa tuli ilmi nuorten tarve paikoille ja väylille, joiden kautta heidän olisi mahdollista saada tutkittua tietoa, ei arvo- ja asennelatautunutta misinformaatiota. Nuorten mukaan esimerkiksi sijaishuollossa nuoret eivät uskalla kysyä päihteistä tai kertoa kokeiluista työntekijöille, koska seurauksena on usein kasvanut huoli, rajoitustoimenpiteet tai sijaishuoltoapaikan muutokset. Nuorilla oli myös kokemus siitä, että päihdepalvelut ovat riittämättömiä tai eivät vastaa nuorten tarpeisiin. Esille nousi, että tieto päihteiden käytöstä voi vaikuttaa kielteisesti palvelujen saantiin, koska palveluissa oletuksena on päihteettömyys. Tavoite päihteettömyydestä ei kuitenkaan ole sopiva kaikille, eikä nuorella ole aina halua pyrkiä siihen. Joskus päihteet ylläpitävät toimintakykyä tai keinot ja tuki irrottautua päihteistä ovat riittämättömät. Palvelujen tai läheisten asettama vaade päihteettömyydestä saa aikaan näennäisiä tavoitteita, puheeksi ottamisen vaikeutta ja päihteidenkäytön salailua, jolloin työskentely ei ole vaikuttavaa. Työpajoissa tuotiin esille tarve osallistumisen ja osallisuuden mahdollistamiseen myös päihteiden käytön ollessa osa nuoren elämää,

esimerkkeinä kohtaamispaikat tai kokemustoimijuus, joissa ei vaadita näyttöä päihteettömyydestä.

Nuoria puhututti työpajoissa myös **itsetuntemukseen ja identiteetin rakentumiseen** liittyvät teemat. Huolta herättivät somen kautta nousseet ilmiöt erityisesti liittyen lapsiin, jotka ottavat mallia ”alfamiehistä” ja idolisoivat esimerkiksi väkivaltaa. Toisaalta keskusteluissa nousi esille edellä mainitun genren vastavoima; sukupuolten moninaisuus ja feminiinisyys. Itsetuntoon liittyen nuoret toivat esille huolen siitä, että täytyy olla objektiivisesti kelpaava. Keskusteluissa nousi esiin myös voimavarat: kuinka hyväksyä oma keho, sen moninaisuus, feminiinisyys ja maskuliinisuus. Nuoret pohtivat myös ahdistuksen lisääntymisen suhdetta somevalmiuksiin. Heidän mukaansa sosiaalisessa mediassa esiintyvä misinformaatio voi lisätä epävarmuutta ja mustavalkoista ajattelua. Nuorten kokemus oli, että esimerkiksi Instagramissa on sensuroimatonta, rasistista ja traumatisoivaa sisältöä, jolla on vaikutusta mielen hyvinvointiin. Keskustelua herätti myös se, miten sosiaalisen median aistiärsykkeet, ylistimulaatio ja dopamiinipiikit vaikuttavat keskittymiskykyyn erityisesti lapsilla, jotka kasvavat

pienestä pitäen monikanavaisuuteen.

Työpajoissa nousivat esille identiteettiin ja itsetuntoon jälkensä jättäneet ajattelemattomat kommentit ja kokemus siitä, ettei ole tullut autetuksi. Nuoret puhuivat koulukiusaamisesta ja kokemuksista, joissa esimerkiksi aikuiset koulussa ovat jättäneet puuttumatta heihin kohdistuvaan kiusaamiseen. Kiusaamista oli tapahtunut myös sijaishuoltoapaikoissa. Aikuiset olivat saattaneet käskää nuorta olemaan paksu- nahkaisempi tai ottamaan itse asian puheeksi kiusaajan kanssa. Nuoret kertoivat sanonnoista, joita kiusaamistilanteisiin oli liittynyt: ”Joka leikkiin ryhtyy, se leikin kestäköön”, ”Rakkau- desta se hevonenkin potkii” ja ”Se on ihan normaalia, että kiusataan”. Keskustelua herätti, miten koulukiusaamiseen voisi vaikuttaa, ja olisiko esimerkiksi vahvemmasta ryhmäytymi- sestä apua. Yksi osallistujista totesi, etteivät asenteet ja toimintatavat ehkä muutu esimer- kiksi opettajien lisäkoulutuksella, vaan tarvitaan vaihdoksia työntekijöissä.

Sijaishuoltoon liittyvät teemat puhututtivat useissa työpajoissa ja haastatteluissa. Nuoret nostivat esille kokemiaan epäkohtia ja toivoivat, että valvontaa sijaishuollon aikana olisi ollut

enemmän. Yksi nuorista kertoi tarkastuskäyn- nistä, johon liittyen sijaishuoltoapaikan lapsia oli lahjottu pizzalla, jotta huoneet olivat olleet siistissä kunnossa. Nuoret kertoivat myös ryhmärangaistuksista, jolloin yhden nuoren teon takia muut sijaishuoltoapaikan nuoret eivät saaneet puhelinta käyttöönsä tai lähteä sijais- huoltoapaikasta. Nuoret pohtivat sitä, miten kohtelu sijaishuoltoapaikassa oli suhteessa olosuhteisiin, jotka olivat johtaneet sijoituk- seen. Esille nousi kysymys siitä, onko riittävää muutosta lapsen tai nuoren kasvu- ja kehitys- olosuhteissa, jos jokin asia on paremmin kuin ennen sijoitusta, esimerkiksi se, ettei enää ole fyysistä väkivaltaa, mutta edelleen kokemus henkisestä väkivallasta jatkuu.

Keskustelussa tuotiin esille ratkaisuja. Nuoret totesivat, että toinen sijaishuoltoapaikassa asuva nuori voi huomata, jos kyseinen paikka ei ole sopiva jollekin toiselle nuorelle. Synä voivat olla esimerkiksi nuori ikä ja ilmiöt, joita toisten sijaishuoltoapaikassa asuvien nuorten elämään liittyy, esimerkiksi päihdemyönteisyys ja päih- teiden käyttö. Esille nousi halu suojella niitä nuoria, jotka eivät ainakaan sijoitusvaiheessa oireile vielä päihdeiden käytöllä. Eräs nuorista kertoi, että oli ohjannut toista sijaishuolto-

Työpajoissa nousivat esille identiteettiin ja itsetuntoon jälkensä jättäneet ajattelemattomat kommentit ja kokemus siitä, ettei ole tullut autetuksi.

paikassa asuvaa nuorta kirjoittamaan omalle sosiaalityöntekijälleen tämän hyvinvointia heikentävästä asiasta. Sijaishuoltoapaikka ei ollut suhtautunut asiaan myönteisesti, vaan oli antanut ymmärtää, ettei näin olisi saanut toimia.

Esteinä epäkohdista ilmoittamiselle ja puhu- miselle nousivat sijaishuollossa vaihtuvat sosi- aalityöntekijät. Nuoret eivät kokeneet, että voisivat puhua vieraille sosiaalityöntekijälle omista asioistaan. Keskusteluissa tunnistettiin

myös vaikeus ottaa puheeksi asioita sijaishuoltopaikan aikuisten kanssa. Avoimelle keskustelulle esteeksi nuoret nimesivät sen, että jos kysyy esimerkiksi huumeiden käytöstä, herää aikuisilla heti huoli ja asiasta tehdään ilmoitus omalle sosiaalityöntekijälle. Nuoret pohtivat, että toinen nuori saattaisi olla lähestyttävämpi ja asioista, jotka mietityttävät, voisi jutella suoremmin. Nuoret kokivat, ettei samantyyppistä pelkoa esimerkiksi suoraan lastensuojeluilmoituksen tekemisestä olisi, sillä toinen nuori ymmärtäisi asiayhteydet paremmin, eikä säikähtäisi heti. Työpajoissa nousi esille myös pelko siitä, että jos nostaa sijaishuoltopaikassa esille epäkohtia tai kysyy esimerkiksi päihteistä, voi joutua pois tutusta sijaishuoltopaikasta. Keskusteluista kuvautui varovaisuus ottaa asioita puheeksi, mikä jää vaikuttamaan nuoren elämään myös muissa yhteyksissä.

Työpajoissa keskusteltiin **hyvinvoinnista ja sosiaalisista suhteista peliyhteisöissä**. Pelaamiseen koettiin liittyvän stereotypia, jonka mukaan pelataan yksin ja pimeässä. Nuorten mukaan olisi kuitenkin huomioitava se, että pelaajissa on yhtä lailla yksinäisyyttä kuin muissa ihmisryhmissä. Saattaa olla, että ainoat kaverisuhteet ovat peleissä ja nettiyhteisöissä

johtuen esimerkiksi siitä, että nuori on kokenut koulukiusaamista omassa arjessaan. Yksinäisyyttä koetaan koulussa, ei kotona koneella. Sosiaaliset suhteet peli- ja verkkoyhteisöissä nostettiin isoksi voimavaraksi ja suojaavaksi tekijäksi. Ne tarjoavat väyliä puhua ja jakaa omia asioita, saada vertaistukea. Eräs nuori kuvasi, että vaikka ei jaksa aina lähteä kotoa, voi silti olla sosiaalinen. Verkkovälitteisten sosiaalisten suhteiden kautta voi saada tukea myös arkeen, esimerkiksi tehdä ystävän kanssa ruokaa yhdessä Discordin kautta. Oman voinnin ollessa huonompi, voi tietokoneella oleminen olla ainoa syy nousta ylös. Peliyhteisöihin liittyen peleissä koettiin lisääntyneen ”toksisuuden”, toisaalta erilaisiin ilmiöihin koettiin puuttuvan nykyään enemmän. Nuoret kuvasivatkin, että pelaamiseen liittyi tietty kahtiajakoisuus. Välillä pelaaminen oli syy nousta ylös, välillä taas saattoi syntyä kokemus siitä, että usko ihmiskuntaa kohtaan on koetuksella.

Nuoret kertoivat digipeliharrastuksistaan, ja heitä puhututti sen arvostus. Nuorilla oli kokemuksia siitä, ettei pelaamista välttämättä arvostettu harrastuksena ja pelaamiseen liitettiin laiskan stigma, koska pelaamista varten ei tarvitse lähteä mihinkään, eikä se ole fyysistä.

Huomiotta jää esimerkiksi se, kuinka pelaaminen kehittää kielitaitoa ja loogista päättelykykyä. Keskusteluissa tuli ilmi, etteivät ulkopuoliset välttämättä ymmärrä, miten paljon kehittyminen taitavaksi pelaajaksi vaatii harjoittelua. Nuorilla oli kokemuksia siitä, että palveluissa tai myös yleisesti voidaan ajatella pelaamisen olevan poikien harrastus ja tytöt vain ”pelailee”. Tämä voi johtaa esimerkiksi siihen, että poikien harrastusta tuetaan sijais- ja jälkihuollon aikana, mutta toisaalta myös herkemmin problematisoidaan. Tällä nuoret viittasivat esimerkiksi aikuisten huoliin siitä, että pelaaminen voi vaikuttaa aggressiivisen käyttäytymisen lisääntymiseen.

Työpajoissa keskusteltiin myös **omien rajojen asettamisesta ja seksuaalisuudesta**. Nuoret tunnistivat omasta elämästään tilanteita ja sosiaalisia suhteita, jotka olivat heidän hyvinvoinnilleen haitallisia. Esille nousivat ihmissuhteet, joissa tunnistettiin olevan toksisuutta, hyväksikäyttöä ja väkivaltaa. Nuoret totesivat, että tarvitaan lisää tietoa siitä, miten hyväksikäytösuhde tunnistetaan. Esimerkiksi tunnistettiin tilanteita, joissa vanhemmat nuoret ja aikuiset kutsuivat mukaan ja tarjosivat päihteitä. Näistä tilanteista nuoret kertoivat, että ”ei tajuttu, että

Kestoaihe työpajoissa oli tiedonpuute: saavatko nuoret riittävästi tietoa palveluista ja omista oikeuksistaan, mitä oikeudet käytännössä tarkoittavat, mistä tietoa pitäisi löytyä, kenen tietoa pitäisi antaa, ja keneltä nuoret pystyvät ottamaan tietoa vastaan?

on hyväksikäyttöä”, ”vasta myöhemmin tajusin, kun on puhuttu kavereiden kanssa” ja ”olisin kyllä kaverille sanonut, jos olisi ollut samanlaisessa suhteessa”. Työpajoissa nousi esille tarve lisätä nuorten valmiuksia omien rajojen asettamiselle ja hyväksikäytön sekä väkivallan tunnistamiselle jo sijaishuollon aikana. Omanarvon tunne, itsetunto ja niiden tukeminen olisi tärkeää. Nuoret toivoivat myös lisää tietoa esimerkiksi addiktioista ja pornosta, jotta seksu-

aalisuuteen liittyvä puheeksi ottaminen olisi helpompaa. He kuvasivat, että nuori saattaa miettiä, millaista on terve pornon katsominen tai kokea epävarmuutta siitä, millainen käyttäytyminen esimerkiksi fetisseihin liittyen on sallitun rajoissa? Puheeksi ottamisen estää usein häpeä ja syyllisyys. Nuoret ehdottivat yhdeksi välineeksi omien rajojen tunnistamiseen ja puheeksiottamiseen liittyen toisten nuorten ja nuorten aikuisten kokemusten jakamista, omia tarinoita, joiden kautta olisi mahdollisuus purkaa teemaan liittyvää stigmaa. Syntyisi kokemus siitä, ettei ole asian kanssa yksin, ja avun pyytäminen ja tilanteen sanoittaminen helpottuisi. Esille nousi myös se, että työntekijöiltä tiedon vastaanottaminen voi olla mahdotonta. Yksi nuorista myös totesi, että ”vanhoja tätejä ei kuunnella 16–18-vuotiaana”.

Kestoaihe työpajoissa oli **tiedonpuute**: saavatko nuoret riittävästi tietoa palveluista ja omista oikeuksistaan, mitä oikeudet käytännössä tarkoittavat, mistä tietoa pitäisi löytyä, kenen tietoa pitäisi antaa ja keneltä nuoret pystyvät ottamaan tietoa vastaan? Nuoret kertoivat, että ajoittain syntyy tunne, ettei heidän edes haluta tietävän, mitä kaikkea apua ja tukea on mahdollista hakea ja saada. Esille nousi, ettei jälkihuollosta löydy juurikaan tietoa esimer-

kiksi sosiaalisen median kanavista, joita nuoret nimenomaan käyttävät. Tiedon tuottamisessa ja jakamisessa toisten nuorten, erityisesti kokemustoimijoiden rooli, korostui. Tiedon vastaanottamisen ja luotettavuuden koettiin lisääntyvän tiedon tullessa toisten nuorten kautta ja heidän kokemanaan. Hankkeen ja palvelumuotoiluprosessin edetessä nousikin keskusteluun erilaiset tavat tuottaa osallisuutta lisäävää tietoa nuorille. Työpajoissa syntyi ajatus tiedon tuottamisesta sijaishuollosta jälkihuoltoon siirtymässä olevalle nuorelle sekä halu kokeilla podcastin tekemistä osana tiedon tuottamista ja jakamista. Hankkeessa valmistui kokeiltavaksi sijais- ja jälkihuollon työhön kaksi eri välinettä, jaettava esite tärkeimmistä oikeuksista nuoren siirtyessä jälkihuoltoon sekä podcast. Esitteen teemat nousivat työpajojen keskusteluista. Toinen tuotos oli kolmen jakson pituinen podcast, jossa nuoret käsittelivät omien kokemustensa kautta siirtymistä sijaishuollosta jälkihuoltoon, tukimahdollisuuksia sekä ajatuksia siitä, millainen kohtaaminen mahdollistaa tuen vastaanottamisen. Nuorten ehdotuksesta podcastiin kutsuttiin mukaan jälkihuollon työntekijä. Nuoret kokivat, että podcast on tapa tavoittaa toiset nuoret ja arvostivat sitä, että jälkihuollon sosiaalityöntekijä tuli heidän kanssaan keskustelemaan avoimesti nuorille

merkityksellisistä asioista. Tavoitteena tuotettujen välineiden kautta on helpottaa jälkihuollon vastaanottamista sekä lisätä tietoa konkreettisista tukimahdollisuuksista.

Työpajoissa esille nousi hankkeeseen osallistuneiden **nuorten lahjakkuus**. Tämä näkyi esimerkiksi taidetyöpajan töissä, palvelupolun kuvauksessa sekä nuorille jaettavasta jälkihuollon esitteestä, jonka ulkoasun suunnittelusta vastasi yksi nuorista. Monella nuorella osaaminen liittyen esimerkiksi juuri suunnitteluun, ohjelmointiin, pelaamiseen tai kädentaitoihin oli erittäin korkea. Usein kuitenkin nuorten kertomuksissa toistui se, että kiinnittymistä palveluihin, opintoihin tai työelämään haastavat esimerkiksi neuropsykiatriset pulmat, kuten ADHD. Nuoret kuvasivat sitä, että oma osaaminen on hioutunut mielenkiinnon pohjalta ja taitoa on harjoiteltu vuosia. Kuitenkin opinnot ja työelämä saattavat vaatia joko laaja-alaisuutta tai eteneminen on hidasta. Nuoret kuvasivat, että jos mielenkiinto esimerkiksi opintojen suorittamiseen loppahtaa, on motivaation uudelleen etsiminen erittäin haastavaa tai jopa mahdollonta.

JälkiVerkko

– Nuorten sosiaaliset tukiverkostot, osallisuus ja hyvinvointi lastensuojelun jälkihuollon palveluissa

Yhteenveto

JälkiVerkko-hanke tuotti merkittävän määrän tietoa jälkihuollon piirissä olevien tai sinne siirtyvien nuorten ja nuorten aikuisten tarpeista, toiveista, reunaehdoista ja ideoista sosiaalisten tukiverkostojen hyödyntämiselle heidän toiminta- ja työkykyään sekä hyvinvointiaan tukevissa palveluissa. Hankkeeseen osallistuneet nuoret korostivat luotettavien ihmissuhteiden kuten läheis- ja perhesuhteiden merkitystä. Tulosten perusteella nuoret haluavat luoda turvallisia ihmissuhteita vertaisiinsa ja ikätovereihinsa. He myös pitävät erittäin tärkeänä riittävän tiivistä ja kiinni pitävää työskentelyä jälkihuollon ja muiden palvelujen työntekijöiden, esimerkiksi tukihenkilöiden kanssa. Myös aiemmissa tutkimuksissa on havaittu erityinen merkitys sosiaalisella tuella ja sosiaalisilla verkostoilla jälkihuollossa olevien nuorten itsenäistymisen tukemisessa (*Ahrens ym. 2011; Best & Blakeslee, 2020; Pukkio & Hipp, 2016*).

JälkiVerkko-hankkeen aikana nuorten kanssa ideoitiin tapoja vaikuttaa siihen, että nuoret pystyisivät vastaanottamaan tukea saumatto-

masti siirtyessään sijaishuollosta jälkihuoltoon. Sijaishuolto on saattanut näyttäytyä nuorelle hänen toimintamahdollisuuksiaan ja valintojaan rajoittavana. Tästä syystä sijaishuollosta täysi-ikäistyvälle nuorelle saattaa syntyä tunne, ettei hän ole valmis jatkamaan työskentelyä jälkihuollon asiakkuudessa. Toisaalta palvelun siirtyessä jälkihuoltoon tulee työntekijöiden osalta muutoksia. Luottamuksellisen suhteen syntyminen uuteen työntekijään vaatii aikaa, ja puheeksi ottaminen sekä avun pyytäminen saattavat tuntua nuoresta mahdotto- milta. Samaan aikaan sijaishuollosta omaan kotiin muuttaessa vastuu arjesta siirtyy nuorelle itselleen. Itsenäistymiseen liittyviä taitoja on harjoiteltu sijaishuollossa vaihtelevin tavoin, nuoren omasta toimintakyvystä ja terveyden- tilasta riippuen. Usein nuori haluaakin näyttää pärjäävänsä itsenäisesti ja näin ollen avun pyytäminen voi olla vaikeaa. Taustalla voi olla pärjää- misen eetos ja häpeä: pitäisi osata, pärjätä, saavuttaa esimerkiksi yhteiskunnan, työntekijöiden tai läheisten asettamia tavoitteita. Kuitenkaan omat voimavarat ja toimintakyky

eivät aina ole riittäviä. Voimavaroihin vaikuttavina tekijöinä voivat olla esimerkiksi lapsuuteen ja nuoruuteen liittyvät traumat, toimintakykyyn vaikuttavat diagnoosit, kuten ADHD, masennus ja oppimisvaikeudet sekä riippuvuudet.

Sitoutuminen ja asettuminen jälkihuollon asiakkuuteen vaativatkin aikaa. Siirtyminen sijaishuollon kiinnipitävästä tuesta mahdollisuuteen päättää itsenäisesti jälkihuollon palveluista, on itsenäistyvälle nuorelle iso askel. Nuori tarvitsee tietoa ja tukea sekä joskus myös lempeää houkuttelua jälkihuollon palveluihin. Joskus sitoutuminen tavoitteelliseen työskentelyyn ja halukkuus avun vastaanottamiseen syntyvät vasta joitain vuosia täysi-ikäistymisen jälkeen.

Hankkeen tulokset osoittavat, miten haastavaa nuorilla on navigoida itsenäisesti monimutkaisessa palveluverkostossa ja miten paljon konkreettista tukea he tarvitsevat. Uuden hallitusohjelman esityksen (2023) mukaan jälkihuollon ikärajaa ollaan laskemassa 25 ikävuodesta 23 ikävuoteen, mikä muutoksen toteutuessa

tarkoittaisi sitä, että nuoret siirtyisivät aikuis-sosiaalityön piiriin. Ehdotus on kestävä. Aikuis-sosiaalityössä ei ole riittäviä resursseja kiinnipitävään työskentelyyn. Resurssien lisäksi tarvitaan erityistä ymmärrystä ja osaamista lastensuojelun prosesseista ja traumaattisista kokemuksista. Jo tällä hetkellä monin paikoin aikuis-sosiaalityön asiakasmäärät ylittävät yli 100 asiakasta per työntekijä (THL uutinen 19.1.2023). JälkiVerkko-hankkeen nuoret kokivat erityisen tärkeänä työntekijöiden pysyvyyden, kasvokkaisen kohtaamisen, palvelujen yhteensovittamisen ja tuen omien asioiden eteenpäin viemisessä. On epätodennäköistä, että aikuis-sosiaalityön paikoin hyvin niukoin resurssin pystyttäisiin vastaamaan riittävällä tavalla jälkihuollon asiakkuudesta siirtyvien nuorten aikuisten tarvitsemaan tuen tarpeeseen. Pahimmillaan tämä voi johtaa hyvin alkaneen itsenäis-tymisen ja elämänhallinnan uudelleen heikenty-miseen.

Tässä raportissa toistuvat vertaisuuteen, kokemustoimijuuteen ja -asiantuntijuuteen liittyvät käsitteet. Nämä teemat ja toiminta-tavat ovat johtoajatuksia niin tämän hankkeen toiminnassa kuin tuloksissa. Vertaisten rooli on kaikille nuorille merkittävä voimavara oman identiteetin rakentamisessa ja osana itsenäis-

tymistä. Yhteinen jaettu kokemus esimerkiksi sijaishuollosta auttaa ymmärtämään toisen kertomaa ja mahdollistaa tarvittaessa vertais-tuen. Kokemustoimija tai kokemusasiantuntija on henkilö, joka on omakohtaisen kokemuksen lisäksi pystynyt prosessoimaan omia kokemuk-siaan ja mahdollisesti saanut koulutusta tai muuta muuta tukea oman toimijuutensa tueksi. Kokemustoimija voi toimia nuoren ja esimer-kiksi sijaishuollon palvelun välimaastossa lisäten vuoropuhelua. Tarve vertaisten ja koke-mustoimijoiden saamisesta mukaan sijais- ja jälkihuollon arkeen, tiedon jakamiseen ja osal-lisuuteen korostuivat JälkiVerkko-hankkeen tuloksissa. Nuoret ja nuoret aikuiset kuvasivat, että esimerkiksi toiselta nuorelta tiedon vastaanottaminen on helpompaa kuin työnteki-jöiltä ja samaan aikaan työntekijöiden voisi olla helpompi ottaa vastaan kokemuksellista tietoa palveluista kokemustoimijoilta. Yksi merkittävä toimitatapa olisi omakohtaiset kokemustarinat, joiden avulla voisi vähentää häpeää, syyllistä-mistä ja stigmaa, jotka estävät puheeksi oton ja avun vastaanottamisen. Kokemustoimijuutta toivottiin erityisesti osaksi sijaishuollon arkea. Kokemustoimijuudella ja kokemusasiantunti-juudella nähtiin olevan myös tärkeä rooli palve-lujen järjestämisessä ja kehittämisessä. Moni nuori toi esille sen, että haluaisi itse olla avuksi

toisille nuorille, toimia kokemustoimijana tai kouluttautua kokemusasiantuntijaksi.

JälkiVerkko-hanke tuotti tietoa myös nuorten osallisuudesta ja erilaisista osallistumisen tavoista. Kohderyhmän tavoittaminen oli haas-teellista, jopa vaikeaa. Tapoja osallistua räätä-löitiin, ja jokaiselle nuorelle pyrittiin haarukoi-maan mielekäs ja turvallinen tapa osallistua. Yhdelle tapa osallistua saattoi olla haastat-teluun osallistuminen yhdessä tutun työnteki-jän kanssa, toiselle taas työpajatoiminta oli sopiva tapa tulla tutustumaan toisiin nuoriin ja vaikuttamaan nuorille suunnattuihin palve-luihin. Palvelumuotoiluprosessissa käytetyt menetelmät olivat monipuolisia ja mahdollis-tivat osallisuuden, ideoinnin sekä jo kehitettyjen ideoiden testaamisen jokaiselle osallistuneelle nuorelle hänen toivomallaan tavalla. Jälki-Verkon toimintaan osallistumisessa tärkeintä oli se, että nuori sai olla osallinen, juuri sillä tavalla, mikä hänestä itsestä tuntui hyvältä ja mihin hänen voimavaransa riittivät. Työntekijät vasta-sivat siitä, että nuorelle syntyi mahdollisuus osallisuuteen, kokemus merkityksellisyydestä ja arvostuksesta hänen osallistuessaan paitsi itselle, myös laajemmin muille nuorille suunnat-tujen palvelujen kehittämiseen.

JälkiVerkko

– Nuorten sosiaaliset tukiverkostot, osallisuus ja hyvinvointi lastensuojelun jälkihuollon palveluissa

Nuorten toiveet saada olla osana yhteisöjä ja auttaa muita nuoria nousivat esiin palvelumuotoiluprosessin kaikissa vaiheissa. Jälkihuollon palveluprosessien kehittämisessä onkin tärkeää hyödyntää nuorten kokemustietoa ja huomioida heidän osallisuutensa edellytykset. Osallisuuden mahdollistamiseksi tarvitaan ensinnäkin riittävästi tietoa. Nuorten tulisi saada tietoa jälkihuollosta, mutta myös itsenäistymiseen liittyvistä palveluista jo sijaishuollon aikana. Samoin tietoa, esimerkiksi hyvinvoinnista, päihteiden käytöstä ja omien rajojen asettamisesta tulisi tarjota nuorille kattavammin ja riittävän aikaisin. Tiedon välittämisessä olisi hyvä hyödyntää kokemustoimijoita. Toiseksi nuorilla tulisi olla enemmän mahdollisuuksia osallistua palvelujen jatkuvaan kehittämiseen, tämä näyttäytyi esimerkiksi sijaishuollon kokemuksiin liittyvissä keskusteluissa. Kolmanneksi esille nousi se, että sijais- ja jälkihuollon aikana olisi erityisen tärkeää kehittää puheeksi ottamisen tapoja ja vahvistaa nuoresta lähtöisin olevaa omien tavoitteiden asettamista. Erityisesti päihteiden käytöstä ja siihen liittyvistä hyvinvointia uhkaavista ilmiöistä, tulisi voida keskustella avoimesti ja turvallisesti ammattilaisten kanssa. Tämän mahdollistamiseksi tarvitaan riittävää mielenterveys- ja päihdetyön osaamista ammattilaisilta, jotka työskentelevät sijais- ja jälkihuollossa. Palveluissa olisi tärkeä muuttaa päihteisiin liittyviä asenteita siten, ettei päihteidenkäytöstä kertominen vaikuttaisi palvelujen saamiseen negatiivisesti. Siirtyminen haittoja vähentävän päihdetyön toimintatapaan saattaisi lisätä mahdollisuutta avun oikea-aikaiselle vastaanottamiselle.

Osallistujamäärät

Alkukartoituskysely

7 Webropol-kyselyyn vastannutta nuorta

Haastattelut

20 nuorta

Havainnointi

4 asumisyksikköä

15 nuorta, 7 ohjaajaa ja 1 harjoittelija

Työpajat 6 kpl

4-6 nuorta / työpaja

Pyöreän pöydän tapaamiset 2 kpl

15.5.2023 11 osallistujaa

9.10.2023 12 osallistujaa

Podcastit 3 kpl

4 nuorta, 1 sosiaalityöntekijä

JälkiVerkko

– Nuorten sosiaaliset tukiverkostot, osallisuus ja hyvinvointi lastensuojelun jälkihuollon palveluissa

Lähteet

Ahrens, R. & DuBois, D.L. & Garrison, M. & Spencer, R. & Richardson, L. P. & Paula Lozano, P. (2011).

Qualitative exploration of relationships with important non-parental adults in the lives of youth in foster care, Children and Youth Services Review. Vol. 33 (6).
doi.org/10.1016/j.chilgyouth.2011.01.006

Allianssi (2023). **Turvallisemman tilan periaatteet ja vihapuheesta vapaan keskustelun säännöt**. Viitattu 7.10.2023.

nuorisola.fi/palvelut/yhdenvertaisuus/turvallisemman-tilan-periaatteet-ja-vihapuheesta-vapaan-keskustelun-saannot

Berg, P., & Myllyniemi, S. (toim.) (2021). **Palvelu pelaa**. Nuorisobarometri 2020.

Helsinki: Valtion Nuorisosiain neuvottelukunta & Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura.

Best, J. & Jennifer E. Blakeslee, J.E. (2020).

Perspectives of youth aging out of foster care on relationship strength and closeness in their support networks. Children and Youth Services Review. Vol 108.
doi.org/10.1016/j.chilgyouth.2019.104626

Björklund, L. & Nord, U. & Tarvainen, T. (2018).

SUOMI 100 ”YHDESSÄ”. 100 NUORTA KEHITTÄJÄÄ. Nuorten terveiset psykososiaalisen tuen palvelupakettiin.

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen raportteja. ME-säätiö.

Braun, V. & Clarke, V. (2006). **Using thematic analysis in psychology**. Qualitative Research in Psychology 3 (2).

dx.doi.org/10.1191/1478088706qpo630a

Fletcher, A., & Ohlsson, V. (2018). **Art and Participation: Exploring the Practices, Politics, and Infrastructures of Participation in Contemporary Art**. Routledge.

Kippola-Pääkkönen, A. (2018). **Vertaistuen hyödyt ja haasteet kuntoutuksessa**. Teoksessa Lindh, J. & Härkäpää, K. & Kostamo-Pääkkö, K. (toim.).

Sosiaalinen kuntoutuksessa. Rovaniemi: Lapland University Press. 174–191. Viitattu 23.3.2023.

Kivijärvi, A. (toim.) (2023). **Läpi kriisien**. Nuorisobarometri 2022. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja nro 71. Viitattu 30.9.2023.

tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2023/03/nuorisobarometri-2022-web.pdf

Kääriälä, A., Haapakorva P., Pekkarinen E., Sund, R. (2019).

From care to education and work? Education and employment trajectories in early adulthood by children in out-of-home care. *Child Abuse & Neglect*.
www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0145213419303217?dgcid=author

Laki lastensuojelulain muuttamisesta 542/2019.

Lastensuojelun keskusliiton politiikkasuositus (2022). **Lastensuojelun jälkihuollon asiakkaat tarvitsevat kokonaisvaltaista tukea.** Viitattu 23.9.2022.
www.lskl.fi/wp-content/uploads/2022/03/20220309JalkihuollonPolitiikkasuositus.pdf

Lastensuojelulaki 417/2007.

Lastensuojelun uudistamistyöryhmän loppuraportti (2019). Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:43. Viitattu 29.8.2023.
julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161637/STM_Rap_2019_43-Lastensuojelun_jalkihuollon_uudistamistyoryhman_loppuraportti.pdf

Myllyniemi, S. (toim.) (2016). **Arjen jäljillä.** Nuorisobarometri 2015.

Helsinki: Valtion Nuorisoasiain neuvottelukunta & Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura.

Nivala, E. & Pahkala, K. & Karvonen, J. & Stenberg, J. & Koskinen, E. & Pentikäinen, M. & Liukkonen, R. & Tanskanen, I. & Timonen-Kallio, Eeva (2010).

Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen lastensuojelutyössä. Turun ammattikorkeakoulu.

Pesäpuu ry (2021). **Kiinniveti -esiselvityshanke.** Viitattu 15.9.2023.

pesapuu.fi/toiminta/paattyneet-hankkeet/kiinniveti-esiselvityshanke

Pukkio, S. & Hipp, T. (2016). **Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön.** Lastensuojelun keskusliitto. Viitattu 23.8.2023.

www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Opas-lastensuojelun-jalkihuoltotyohon-120616-1.pdf

Pyky, R., & Luoma, U. (2020). **Höntsäten hyvinvointia ja uraohjausta: Työkirja ohjaajille ammattioppilaitoksiin ja nuorten palveluihin.**

Oulun Diakonissalaitoksen Säätiö sr. Viitattu 24.9.2023.

www.yumpu.com/fi/document/view/67549255/hontsaten-tyokirja

TENK (2012). **Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa.** Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Viitattu 29.9.2023.

tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

JälkiVerkko

– Nuorten sosiaaliset tukiverkostot, osallisuus ja hyvinvointi lastensuojelun jälkihuollon palveluissa

TENK (2019). **Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa.**

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Viitattu 29.9.2023.

tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf

THL (2023). **Lastensuojelu 2022.** Tilastoraportti 24/2023. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 20.9.2023.

www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146573/Lastensuojelu_2022.pdf

Vahva ja välittävä Suomi. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023. Valtioneuvoston julkaisuja 2023:58. Viitattu 25.9.2023.

julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165042/Paaministeri-Petteri-Orpon-hallituksen-ohjelma-20062023.pdf

Van Aerschot, L., & Salminen, J. (2018). **Hyvä, paha lähiö: nuoret ja asuinalueella syntyvä sosiaalinen pääoma.** Sosiologia, 55(3), 248-262.

jyx.jyu.fi/handle/123456789/63565

Vorma, H. & Rotko, T. & Larivaara, M. & Koslo, A. (2020). **Kansallinen mielenterveysstrategia ja itsemurhien ehkäisyohjelma ohjelma vuosille 2020-2030.**

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2020:6. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 15.9.2023.

julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162053/STM_2020_6.pdf

Yhdessä aikuisuuteen – Elämässä Eteenpäin (YEE). (2022). Projektisuunnitelma 14.10.2021. Viitattu 24.5.2022.

thl.fi/documents/10531/7378604/YEE+projektisuunnitelma+ja+loppukausi+23.1.2023.pdf

Yliruka, L. & Kantoluoto, A. & Heino, T. & Laine, T. & Hipp, T. (toim.) (2020).

Itsenäistymistä ja hyvinvointia tukeva jälkihuolto ja nuorten aikuisten sosiaalityön mallinnus. Työpaperi 32/2020. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-552-0

Okland, I. & Oterholm, I. (2022). **Strengthening supportive networks for care leavers: A scoping review of social support interventions in child welfare services.** Children and Youth Services Review, Elsevier, vol. 138(C).

doi.org/10.1016/j.chilcyouth.2022.106502

Kuuluvainen S, Antola S, Chydenius T, Halme S, Howlander E, Maselkowski S, Nieminen M & Ohotnikova E. 2023. Kuuluvainen S. (toim.)

Matkalla muotoilun osaajaksi — Kokemuksia maahanmuuttajanaisten palvelumuotoilukoulutuksesta.

Laurea-ammattikorkeakoulun erillisjulkaisu. Viitattu 29.9.2023.

urn.fi/URN:ISBN:978-951-799-562-7

JälkiVerkko

– Nuorten sosiaaliset tukiverkostot, osallisuus ja hyvinvointi lastensuojelun jälkihuollon palveluissa

Tutustu
JälkiVerkko-hankkeeseen
jamk.fi/fi/projekti/jalkiverkko

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

jamk | Jyväskylän
ammattikorkeakoulu